

182

Marjaleena Kosola (toim.)

**YVA-yhteysviranomaisten
neuvottelupäivät 1999, 1998 ja 1997**

Neuvottelupäivien aineisto

182

Marjaleena Kosola (toim.)

YVA-yhteysviranomaisten neuvottelupäivät 1999, 1998 ja 1997

Neuvottelupäivien aineisto

Helsinki 2000

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS

ISBN 952-11-0709-X
ISSN 1455-0792

Painopaikka: Oy Edita Ab
Helsinki 2000

Alkusanat

Laki ympäristövaikutusten arvioimisesta (n:o 468) tuli voimaan 10 päivänä kesäkuuta 1994 ja asetus (n:o 792) 25 päivänä elokuuta 1994. 1.4.1988 tuli voimaan uusi YVA-laki, johon oli tehty tarkennuksia ja lisäyksiä, etenkin YVA-asetuksen hankeluettelon useisiin kohtiin. Vuosittain järjestettävien YVA-yhteysviranomais-ten neuvottelupäivien tavoitteena on yhtenäistää ympäristövaikutusten arvioin-tia koskevan lainsäädännön tulkittamista ja soveltamista. Neuvottelupäivillä käsitellään myös muita arviointimenettelyyn ja sen edellyttämän yhteistyön jär-jestämiseen liittyviä ajankohtaisia asioita. Neuvottelupäivät on tarkoitettu alu-eellisten ympäristökeskusten YVA-yhdyshenkilöille ja muille asiantuntijoille, jot-ka hoitavat ympäristövaikutusten arviointiin liittyviä tehtäviä. Ne järjestää ym-päristöministeriö yhdessä Suomen ympäristökeskuksen kanssa.

Sisällys

Alkusanat	3
1 YVA-yhteysviranomaisten neuvottelupäivät vuonna 1999	7
1.1 YVA-lain ja asetuksen muutosten toimeenpanon kokemukset	7
1.2 Onko suutarin lapsella kenkiä?	8
1.2.1 Kokemuksia ja näkemyksiä oman hallinnon harkinnanvaraisista YVA-hankkeista	8
1.2.2 Omien suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi	8
1.3 Vuorovaikutuksen jäsentäminen	9
1.4 Jätehuoltohankkeet ja YVA	10
1.5 YVA politiikantutkijan näkökulmasta	10
1.6 "Tragedia, komedia vai farssi?" - Kansalaisliikkeen suhtautuminen YVA-menettelyyn ydinjätteiden loppusijoitushankkeissa	11
1.7 SEA-direktiivi	12
1.8 Milloin hankkeet muodostavat kokonaisuuden?	12
1.9 Ajankohtaista alueittain	13
1.10 Muut asiat	15
1.11 Neuvottelupäivillä käsiteltyä aineistoa	15
2 YVA-yhteysviranomaisten neuvottelupäivät vuonna 1998	16
2.1 YVA-lain muutos ja sen vaikutukset	16
2.2 Hallituksen esitys uudeksi maankäyttö- ja rakennuslaiksi YVAn kannalta	17
2.3 Ympäristöministeriön päätös suunnitelmia ja ohjelmia koskevasta ympäristövaikutusten arvioinnista	18
2.4 Harkinnanvaraisuus YVAssa	19
2.5 Harkinnanvaraisuus eräissä esimerkkihankkeissa Valtatie 7	20
2.6 Vertailumenetelmät yva-menettelyssä - suomalaisen YVA-käytännön analyysi vertailun näkökulmasta1	22
2.7 Pohjoismaisen verkostotutkimus	25
2.8 Ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi	26
2.9 Neuvottelupäivillä käsiteltyä aineistoa	26
3 YVA-yhteysviranomaisten neuvottelupäivät vuonna 1997	27
3.1 YVA-asiakirjojen laadunarviointi	27
3.2 YVA -lausuntojen rakenne - muistilista	27
3.3 Lausuntojen sisältö	29
3.4 Hanke-YVA, direktiivimuutos ja sen vaikutus	30
3.5 Ohjelmien ja suunnitelmien ympäristövaikutusten arviointi	31
3.6 Ympäristöministeriön yva-harkinnan päätökset ja perustelut	32
3.7 Mitä tapahtunut YVAn jälkeen?	33
3.8 YVA omassa toiminnassa	35
3.9 Yhteysviranomaisen mahdollisuudet tiedottamisessa sekä kansalais- ja muun palautteen keräämisessä	35
3.10 YVA-sivut internetissä	36
3.11 Ajankohtaista	37
3.12 Neuvottelupäivillä käsiteltyä aineistoa	37

Liitteet	39
Liite 1. "Tragedia, komedia vai farssi?" – Kansalaisliikkeen suhtautuminen YVA-menettelyyn ydinjätteiden loppusijoitushankkeessa	39
Liite 2. YVA-julkaisuja vuosilta 1996 - 1999	48
Kuvailulehti	55

YVA-yhteysviranomaisten neuvottelupäivät vuonna 1999

.....

1.1 YVA-lain ja asetuksen muutosten toimeenpanon kokemukset

Jorma Jantunen
Ympäristöministeriö

Jorma Jantunen käsitteli laatimassaan muistiossa (pvm. 13.9.1999) 1.4.1999 voimaan tulleen YVA-lain ja -asetuksen muutoksen kohtia, joiden soveltamisessa on ilmennyt epäselvyyksiä. Ongelmakohdat liittyvät hankeluetteloon, YVAN soveltamiseen olemassa olevaan ja siirrettävään toimintaan sekä määräaikaisiin lupiin.

Hankeluettelon kohta 2b) tarkoittaa maa-aineslain maa-ainesten ottamista sekä merihiekan nostoa, mutta ei rakentamisen yhteydessä tehtävää maarakennustoimintaa eikä maanalaista rakentamista. Jos alueelle haetaan samanaikaisesti useita lupia, jotka ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa, tarkastellaan niitä yhtenä kokonaisuutena. Jätehuoltokohdassa (11) mainittuihin kaatopaikkoihin sovelletaan YVA-lakia riippumatta niiden sijaintipaikasta (huom. myös hankeluettelon kohta 11d).

Oman kysymyksensä muodostaa saastuneiden maiden kapselointi paikan päällä; kyseessä voi olla ongelmajätteen kaatopaikka, joka vaatii YVA-menettelyn, tai kaatopaikan jälkihoito ja kunnostus, jotka eivät edellytä YVAa. Esimerkkinä edellisestä voidaan mainita Malmin ampumarata, jossa saastunut maa kuori-taan laajalta alueelta yhteen ongelmajätteen kaatopaikaksi, jälkimmäisestä Hel-singin Myllypuron tapaus.

Pitkään käynnissä olleiden kaatopaikka- ja turvesuohankkeiden osalta tulee aluekeskusten tarkistaa YVA-menettelyn tarpeellisuus. Jos hanke vaatii luvan ja ylittää hankeluettelon kokorajan, se edellyttää YVA-menettelyä. YVA-menettely voi tulla sovellettavaksi myös YVA-lain 4:2 mukaan tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Siirrettävän toiminnan kuten saastuneen maan käsittelylaitoksen yhteydessä YVA-menettelyä sovelletaan ensimmäisessä käyttökohteessa, kun taas muissa käyttökohteissa riittää ympäristölupa. Harkinnanvarainen YVA saattaa myös myöhemmissä kohteissa tulla kyseeseen, jos saastuneen maan ominaisuudet tai ympäristön herkkyydet sitä vaativat.

Maa-ainesluvat ja osa vesioikeudellisista luvista ovat määräaikaisia. Lähtö-kohtana YVA-menettelyn soveltamiselle on se onko luvitetun toiminnan muutos olennainen ja aiheutuuko tästä muutoksesta todennäköisiä merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia.

1.2 Onko suutarin lapsella kenkiä?

1.2.1 Kokemuksia ja näkemyksiä oman hallinnon harkinnanvaraisista YVA-hankkeista

Tuukka Pahtamaa
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus

Tuukka Pahtamaa käsitteli muistiossaan kokemuksia ja näkemyksiä oman hallinnon harkinnanvaraisista YVA-hankkeista. YVA ei välttämättä ole aina nähty tarpeellisenä oman hallinnonalan hankkeissa vaan selvittely on saatettu todeta riittäväksi. Hankkeiden luvansaanti ja rahoituksen järjestäminen toteutuvat kuitenkin helpommin, jos YVA on tehty.

Muistiossa käsitellään harkinnanvaraisen YVAn soveltamista Utsjoen, Kokemäenjoen ja Tornionjoen tulvasuojeluhankkeissa. Todistustaakka harkinnanvaraisessa YVA:ssa on esityksen tekijällä: "aiheutuuko todennäköisesti laadultaan ja laajuudeltaan, myös eri hankkeiden yhteisvaikutukset huomioon ottaen asetuksen hankeluettelon hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia." Todistustaakka on suuri, varsinkin jos hankkeesta vastaa ympäristökeskus vastustaa YVAa.

YVA-timien toiminnan tehostaminen ja YVA-tarkastelun tuoman hyödyn korostaminen ovat keinoja tilanteen korjaamiseksi.

1.2.2 Omien suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi

Leena Ivalo
Pirkanmaan ympäristökeskus

Ympäristövaikutusten arvioinnilla suunnitelmissa ja ohjelmissa on monia etuja. Sen avulla voidaan muun muassa täsmentää suunnitelman tai ohjelman toivottuja ja ei-toivottuja tavoitteita. YVA-menettelyn soveltamiseen liittyy myös ongelmia, joista yksi on yleis- ja sektorikohtaisten ohjelmien sirpaleisuus. Menettelyn kehittämisen kannalta olisi tärkeää myös selvittää arvioinnin vaikuttavuutta toteutetuissa suunnitelmissa ja ohjelmissa.

Suunnitelmia ja ohjelmia, jotka vaativat YVAn, ovat aluekeskuksissa esimerkiksi hankesuunnitteluohjelmat, tutkimus- ja kehittämisohjelmat, vesihuollon yleisuunnitelma sekä alueelliset jätesuunnitelmat. Myös seurantaohjelmat, erilaisia investointeja koskevat suunnitelmat, toiminta- ja taloussuunnitelma sekä Poski (Pohjavesi- ja soranotto) -projekti edellyttäisivät ympäristövaikutusten arviointia.

Eri sidosryhmien ja kansalaisten osallistuminen on tärkeä osa myös suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia. Oleellista on toisaalta myös ympäristöviranomaisten oma osallistuminen muiden alueviranomaisten suunnitelmia ja ohjelmia koskevaan ympäristövaikutusten arviointiin.

Osallistumissuunnitelmassa joudutaan siten mitoittamaan ja ajoittamaan eri ryhmiin kohdistuvia lisääntyviä osallistumistavoitteita.

Raino Kukkonen
Suomen ympäristökeskus

Vuonna 2000 on tarkoitus järjestää suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia koskevaa koulutusta alueellisille ympäristökeskuksille. Tarkoituksena on tukea ympäristökeskusten valmiuksia ohjata alueellisia ohjelmataso arviointeja sekä ohjata ympäristökeskuksia tekemään ympäristövaikutusten arvi-

ointeja omassa toiminnassaan Ympäristökeskusten tulisi toimia esimerkkinä muille viranomaisille. Vielä on avoinna osallistuvatko alueellisiin tilaisuuksiin myös muut keskeiset piirihallintoviranomaiset.

Ohjelmien valmistelua suunniteltaessa tulisi arviointia ja siihen kuuluvia vaiheita sekä tehtäviä käsitellä osana koko prosessia eikä erillisenä menettelynä.

Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnin menetelmät eivät tässä vaiheessa ole vielä vakiintuneet. Mallia arviointien järjestämiseen saa jo tehdyistä arvioinneista saaduista kokemuksista. Mahdolliset toiveet SYKE:n suhteen suunnitelmien ja ohjelmien arviointien kehittämisessä olisi hyvä tuoda esiin. Raino Kukkonen toivoi, että ympäristökeskukset tiedottaisivat hänelle sähköpostitse käynnissä olevista tai jo tehdyistä arvioinneista. SYKE:een voi myös lähettää tehtyjä arviointeja koskevaa materiaalia. Myös suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointeja koskevaa aineistoa on tarkoitus koota internetin YVA-sivuille.

Alueellisten ympäristökeskusten kannattaa seurata alueellisten metsätalouden edistämishojelmien valmistelua ja pyrkiä tuomaan esille ympäristövaikutusten arviointiin liittyviä näkökulmia.

1.3 Vuorovaikutuksen jäsentäminen

Risto Haverinen
Stakes

Ihmisten välinen vuorovaikutus on eräs edellytys suunnittelun ja siihen liittyvän vaikutusten arvioinnin onnistumiselle. Vuorovaikutuksessa on pitkälti kyse näkemysten ja näkemyserojen tunnistamisesta, joita suunnitteluun osallistuvilla on, ja näiden hyödyntämisestä prosessissa. Näkemykset ovat eroja asennoitumisessa ja suhtautumisessa; ne johtuvat muun muassa suunnitteluun osallistuvien erilaisesta tietopohjasta ja arvomaailmasta. Suunnitteluun osallistutaan erilaisin toivein ja tavoittein, joten on selvää, että osapuolten edut voivat myös olla ristiriidassa keskenään. Näkemyksiä voidaan jäsentää esimerkiksi ryhmittelemällä tai tyypittelemällä suunnittelun kuluessa kertynyttä aineistoa.

Näkemysten ja näkökulmien tunnistaminen - ryhmätyö

Harjoituksen tarkoitus

Yhteysviranomainen ja arvioinnin tekijä joutuvat usein tilanteeseen, jossa käsillä on kansalaisten ja erilaisten yhteisöjen laatimia mielipiteitä ja lausuntoja, joista on etsittävä keskeiset hanketta tai suunnitteluprosessia koskevat näkemyserot. Voidaan myös joutua jäsentämään yleisötilaisuudessa käytyä keskustelua, jonka taustalla on eri näkökulmista asioita tarkastelevia ihmisiä. Harjoituksen tarkoituksena oli "konstruoida" hanke erilaisten näkemysten avulla.

Harjoitustyön kuvaus

Työ koski Lipukkalan ohikulkutien YVAa. Lipukkala on kunta jossain päin Suomea, asukkaita noin 14 000. Kuntaa halkoo pääkatu, jonka liikenne on kasvanut viimeisten vuosien aikana huomattavasti; kunnan liikenneolosuhteille erityisen leimallista on raskas rekka-autoliikenne, myös ilta-aikaan ja öisin.

Alueen asukasrakenne on muuttunut hitaasti; suurin osa on pitkään asuneita. Kuntalaisilla on voimakas paikallisidentiteetti ja seudun historiallinen perimä on monimuotoinen. Asukasmäärään kohdistuu jonkin verran kasvupaineita, mistä syystä tontteja kaavoitetaan lisää lähitulevaisuudessa. Kunta on tunnettu keski-kesällä järjestettävistä laulu- ja tanssifestivaaleista.

Kun liikenne kasvaa pääkadulla, mikä ratkaisuksi? Vaihtoehtoja on kaksi: joko rakentaa alueelle ohikulkutie tai tehdä muutoksia nykyisellä pääkadulla.

Keskeisiä toimijoita olivat kunnanhallitus, työvoima- ja elinkeinokeskus, luonnonsuojelupiiri, festivaaliyhdistys, kylätoimikunnat, kotiseutuyhdistys. Tehdävänä oli valita ryhmissä yksi teema, esimerkiksi näkemykset hankkeen tavoitteista (ks. Haverinen 1999, s. 28), ja muodostaa kaksi mahdollisimman erilaista näkemystä, jotka koskivat teemaa. Tämän jälkeen pohdittiin ryhmissä, mitä näkökulmia teemat edustivat.

Vuorovaikutuksen jäsentämistä koskevan oppaan (Haverinen, 1999) tarkoituksena on tarjota keinoja näkökulmien tunnistamiseksi.

1.4 Jätehuoltohankkeet ja YVA

Ari Seppänen
Ympäristöministeriö

Alustuksessa käsiteltiin kaatopaikan käsitettä, jätteen hyödyntämistä sekä vanhojen kaatopaikkojen YVAN tarvetta ja jätehankeiden uutta YVA-menettelyä. Kaatopaikka luokitellaan sen mukaan, onko se tarkoitettu

- pysyvälle tavanomaiselle
- tavanomaiselle vai
- ongelmajätteelle.

EU:n jätedirektiivin ja Suomen kansallisen jätelainsäädännön mukaan jätettä tulisi ensisijaisesti ehkäistä parantaa, kierrättää, hyödyntää tai käsitellä. Vasta viimeisenä vaihtoehtona voidaan jäte sijoittaa kaatopaikalle.

Jätteen hyödyntäminen ei yleensä edellytä YVA-menettelyä. Jos jätteen hyödyntämisessä kuitenkin on kyse sen läjittämisestä, harkitaan YVAN tarve tapauskohtaisesti.

Kaatopaikkaluvat ovat osaksi edelleen katkolla vuoden 1997 alusta. YVA-menettely näiden vanhojen kaatopaikkojen osalta voi olla pakollinen, harkinnanvarainen tai sitä ei, YVA-lain 27 §:n mukaan sovelleta ollenkaan. (ks. Ari Seppänen 13.9.1999).

Jätehankeiden uuden YVA-menettelyn mukaisesti jaotellaan hankeluetelun kohdan 11 hankkeet jätelajin ja jätteen käsittelytavan mukaisesti, ja niille asetetaan laitoksen mitoitus koskeva raja-arvo. Ongelmajätteiden käsittelylaitokset kuuluvat edelleen YVAN piiriin. YVAN vaativat myös sellaiset biologiset ongelmajätteen käsittelylaitokset, joissa käsiteltävä määrä ei alita 5 000 t vuodessa. Myös muut kuin ongelmajätteen käsittelylaitokset tulevat tietyin ehdoin (ks. Ari Seppäsen muistio) YVAN piiriin.

1.5 YVA politiikantutkijan näkökulmasta

Pekka Hokkanen
Tampereen yliopisto

1970-luvulla käynnistynyt julkishallinnoitu ydinjätetutkimus (JYT) palvelee päätöksentekijöitä, viranhaltijoita, tutkimuskuntia sekä julkista keskustelua. Tutkimuksen osapuolia ovat kauppa- ja teollisuusministeriö, säteilyturvakeskus ja ympäristöministeriö. Siitä teknis-luonnontieteellisen tutkimuksen osuus on ollut noin 80 % ja yhteiskuntatieteellisen noin 20 %.

Yhteiskuntatieteellinen tutkimus on vuosina 1994 - 1996 käsittänyt seuraavia osa-alueita:

- ei-radiologisten vaikutusten kartoitus- ja arviointimenetelmät
- YVA-menettelyjen kansainvälinen vertailu
- YVA-selvitysten arviointiperusteiden luominen
- asukaskysely
- paikkakuntalaisten asennoituminen ja ydinjätekiistat.

Vuosina 1997 - 2000 on keskitytty seuraaviin asioiden selvittämiseen:

- keskeiset ympäristövaikutukset
- nuorten asenteet
- tutkimuskuntien poliittishallinnolliset järjestelmät
- yhdistystutkimus
- vastustavat liikkeet ja protestihistoria
- keskus-periferia -asetelma
- YVA-menettelyn (tilaisuuksien, kuulemisten, ilmoittamisen) seuranta
- YVA-ohjelman arviointi
- kuntatalous ja kuntaimago
- tiedotushanke.

Hankkeisiin ovat osallistuneet Jyväskylän yliopiston sosiologian yksikkö, Tampereen yliopiston kunnallistieteiden ja politiikan tutkimuksen laitos, Valtion teknillinen tutkimuskeskus, yhdyskuntatekniikka sekä BLN-Information Oy.

YVA-lain ja ydinenergialain mukainen ydinpolttoaineen loppusijoituslaitosta koskeva päätöksentekomenettely on kuvattu Pekka Hokkasen muistiossa.

Joitain havaintoja voidaan tehdä YVA-menettelystä politiikantutkijan näkökulmasta. Esimerkiksi YVA-lain 1 § korostaa kansalaisten tiedonsaannin ja osallistumismahdollisuuksien parantamista. Parhaimmillaan osallistuminen on vaikuttamista, ja näin vallan legitimoitua käyttöä. Osallistumiseen ja sen järjestämiseen liittyy käytännössä kuitenkin ongelmia. YVA-laki ja -asetus tulivat ensi kerran voimaan 1994, joten YVA-menettely saattaa vaikuttamisen välineenä olla vielä uusi ja vieras. Osallistumisen traditio nojaa Suomessa edustukselliseen vallankäyttöön, jolloin yksittäisen ihmisen mahdollisuudet vaikuttaa YVA-prosessin aikana tehtäviin valintoihin voivat tuntua pieniltä. Ympäristövaikutusten arviointi on osa suunnitteluprosessia, josta saattaa tulla pitkä. Osallistuminen on usein kertaluonteinen tapahtuma, mikä puolestaan voi heikentää sen uskottavuutta vaikuttamisen välineenä. Osallistumismahdollisuuksilla saattaa myös olla taipumusta kasaantua tietyille tahoille tai henkilöille.

1.6 “Tragedia, komedia vai farssi?” - Kansalaisliikkeen suhtautuminen YVA-menettelyyn ydinjätteiden loppusijoitushankkeissa

Matti Kojo
Tampereen yliopisto

Osallistumisen ongelmia kuvaa myös Matti Kojo artikkelissaan (liite 1). Hän käsittelee siinä ydinjätteen loppusijoittamista hankkeesta vastaavan eli Posivan, kuhmolaisen Romuvaara-liikkeen sekä Kuhmon asukkaiden välisenä vuoropuheluna.

Kuhmossa YVA alkoi tilanteessa, jossa ydinjätteiden paikallisesta hyväksynnästä oli kamppailtu jo kymmenen vuotta. Kansalaisaktivismi oli kanavoitunut voimakkaaksi liikkeeksi, jolla oli oma melko vakiintunut toimintakulttuurinsa. Myös TVO/Posiva oli lähestynyt keskeisiksi katsomiaan sidosryhmiä. Ydinjäteasenteiden muokkaaminen oli siis jo täydessä vauhdissa, kun YVA avasi uuden kanavan hankkeesta vastaavan ja kuntalaisten välille.

Romuvaara-liikkeen suhtautuminen Posivan ydinjätteen loppusijoituslaitosta koskevaan YVA-menettelyyn oli aluksi odottava. Menettelyltä odotettiin ennen kaikkea kriittisten asiantuntijoiden näkemyksiä hankkeesta. Kuitenkin jo hyvin varhaisessa vaiheessa keväällä 1997 suhtautuminen muuttui selvästi. Syynä olivat muun muassa Posivan tiedotteet. YVA näyttäytyi vastustajille Posivan tiedotuskampanjana, joka uhkasi jyrätä kansalaisliikkeen näkökulman alle. Närkästä herätti myös viranomaisten passiivisuus ja kyvyttömyys ”kontrolloida” Posivan toimintaa. Viralliseksi koetun menettelynkin nähtiin suosivan hankkeesta vastaavaa.

Romuvaara-liike ei kriittisyydestään huolimatta kuitenkaan ryhtynyt boikotoimaan menettelyä. Päinvastoin liike kannusti kuhmolaisia ja kainuulaisia osallistumaan tilaisuuksiin ja vastailemaan kyselyihin. Liike pyrki siis saamaan vastustajat liikkeelle ja siten osoittamaan konkreettisesti kuhmolaisten vastustuksen hankkeelle. YVA-menettely toimi eräänlaisena varaventtiilinä.

Romuvaara-liikkeen reaktiot YVAan osoittivat, kuinka kansalaisliikekin säätelee osallistumista menettelyyn. Alkuvaiheessa liike pelkästään korosti osallistumisen merkitystä, mutta myöhemmin liike esitti myös suoria toiveita siitä, mihin osallistumisessa tulisi keskittyä. Aktivoimalla kansalaisia liike pyrki murtamaan hankkeesta vastaavan dominoivan roolin menettelyssä. YVA-menettely merkitsi Romuvaara-liikkeelle ennen kaikkea kilpailua julkisuudesta, mikä osittain muokkasi liikkeen poliittista tyyliä julkisuushakuisemmaksi.

Kuhmossa YVA-menettely alkoi tilanteessa, jossa Posiva ja Romuvaara-liike kilpailivat suuren yleisön mielipiteestä. Romuvaara-liike näyttää ymmärtäneen alusta alkaen YVAn retorisen painoarvon.

1.7 SEA-direktiivi

Jorma Jantunen
Ympäristöministeriö

Keskeistä luonnoksessa SEA-direktiiviksi (Amended proposal for a Council Directive on assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment; Brussels, 4 August 1999) on

- direktiivin soveltamisala: suunnitelmat ja ohjelmat, joita direktiivi koskee (Art 2)
- taustaselvitysten valmistelu (Art 5)
- eri osapuolien kuuleminen (Art 6)
- kuuleminen rajan ylittävissä hankkeissa (Art 7)
- päätös ja siitä tiedottaminen (Art 8 ja 9)

Mainittakoon, että Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmat jäisivät direktiivin ulkopuolelle. YVA-säädöksiä joudutaan tarkistamaan direktiivin tultua voimaan.

1.8 Milloin hankkeet muodostavat kokonaisuuden?

Seija Savo
Lounais-Suomen ympäristökeskus

Aina ei käytännössä ole selvää, mikä on se hankekokonaisuus, joka tulee YVAta. Esimerkkeinä voidaan mainita

- IVO/Naantalin voimalaitos; uuden voimansiirtoyhteyden edellyttämä voimajohto YVAtiin erikseen; myös läjitysalue tullaan YVAamaan erikseen;

- Taivassalon maa-ainesten ottamishanke; maa-ainesten ottotoimintaa on Iso-metsän, Junttilan ja Vainionperän alueilla. YVAa ei tarvitse soveltaa, koska maa-ainesten ottaminen jää määrältään vähäiseksi;
- kalkkisuonet ja kalkkikaivokset; ongelmana on päättää siitä, käsitelläänkö esimerkiksi tehtaan laajentaminen ja kaivostoiminta erillisinä hankkeina.

Hankkeen erillisuus riippuu muun muassa siitä, onko

- osahankkeilla eri toiminnanharjoittajat,
- mitkä ovat osahankkeiden etäisyydet toisistaan; menevätkö vaikutusalueet mahdollisesti päällekkäin?
- toteutetaanko osahankkeet samanaikaisesti vai eriaikaisesti.

Esimerkiksi Inkoon voimalaitosta laajennettaessa hankkeesta vastaava YVA-si vain voimalaitoksen laajennuksen. Keskustelussa mainittiin myös Vuosaaren satamahanke, joka käsittää satama-alueen, meriväylän, maantien ja rautatien rakentamisen. Satama-alueen ja meriväylän hankkeesta vastaava on satamalaitos, maantien tielaitos ja rautatien ratahallintokeskus. Helsingin kaupunki tarkasteli hanketta kuitenkin yhtenä kokonaisuutena.

Kaatopaikkojen ja siirrettävien polttolaitosten YVAamista käsitellään Ari Sep-päsen muistiossa (ks. ed).

Lopuksi todettiin, että varsinaiseen ohjeistamiseen ei tällä hetkellä ole kovin hyviä valmiuksia. Keskustelua jatketaan jätehuollon neuvottelupäivillä.

1.9 Ajankohtaista alueittain

Lapin aluekeskus

- Sierilän vesivoimalaitoksen rakentaminen Kemijokeen; arviointiohjelma 1997,
- Riddar-Hyddan kultakaivos; arviointiohjelmaa pyydetty lokakuun 1999 puo-leenväliin mennessä,
- Rovaniemen seudun jätehuollon kehittämisstrategia ja kaatopaikka; arviointiohjelma 1996, arviointiselostus 1998.

Kainuun aluekeskus

- Alasen talkkiesiintymän YVA; arviointiohjelma 1998 ja arviointiselostus 1999,
- Ajoneuvoliikenteen poistaminen Kajaanin linnan raunioilta ja korvaavien lii-kenneyhteyksien rakentaminen; arviointiohjelma 1998, arviointiselostus lau-sunnolla,
- uusina hankkeina turvesuoalueet ja mahdollisesti uudet maakuntakaavat.

Pohjois-Pohjanmaan aluekeskus

- Hailuodon uusjako-YVA; harkinnanvarainen YVA-hanke, josta arviointise-lostus annettu kesällä 1999,
- Keskon hypermarket-YVA,
- Harkinnanvarainen turvehanke,
- Tuulivoimalat ajankohtaisia; eivät kuitenkaan ylitä YVA-kynnystä,
- Vanha tielaitoksen YVA-hanke - meneekö uuteen YVAan,
- Metsähallituksen alue-ekologiset suunnitelmat,
- Tornionjoen YVA.

Pohjois-Karjalan aluekeskus

- Pampalon kultakaivos, Ilomantsi; hankekokonaisuus käsittää kaivoksen, murskaamon sekä ylimäärämassojen ja rikastushiekan läjitysalueet,
- Penttilän saha - maiden kuljettaminen naapurikuntiin,
- Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten huomioon ottaminen PTS:aan.

Etelä-Savon aluekeskus

- VAPOn Turvesuon ja Isosuon turvetuotantohanke; arviointiohjelma 1998,
- Syväväylän siirto Savonlinnassa,
- Vireillä myös joitain turvehankkeita.

Kaakkois-Suomen aluekeskus

- 13 YVA-hanketta päättynyt, 4 vireillä,
- Neste Oy:n raakaöljyputki, Ylämaa - Porvoo; arviointiohjelma 1997,
- Kutilan kanava, Taipalsaari; arviointiohjelma 27.4.1999, josta yhteysviranomaisen lausunto 9.7.1999,
- UPM-Kymmenen Kaukaan tehtaan voimalaitoksen uudistaminen,
- uusina turvetuotantohankkeet.

Pirkanmaan aluekeskus

- Harkinnanvaraista YVAa kaavillaan Tarastijärven kaatopaikan laajennuksen ja pienen kaivoshankkeen osalta,
- Moottoritiehanke,
- Selvillä olovelvollisuus - maakaasuputki.

Uudenmaan ympäristökeskus

- vireillä tai tulossa lähiaikoina vireille 14 YVAa,
- 400 KV:n voimajohto välille Inkoon voimalaitos- Kynnar, Inkoo; arviointiohjelma 1997, arviointiselostus 1999, josta annettava lausunto 16.10 mennessä,
- Kapulan jätteiden käsittelyalue; arviointiohjelma 1998, arviointiselostus 1999,
- Malmin ampumarata-alueen lyijypitoisten maiden loppusijoitus; arviointiohjelma 5.2.1999, arviointiselostus 24.6.1999,
- Keravan Savion läjitysalueen arviointiohjelma 11.1.1999,
- Yhteysviranomaisen lausunto Helsingin keskustatunnelista ja Skåldön silta-hankkeesta,
- Haaviston pohjavesiasian maa-ainesten otto YVAtaan yhdessä,
- Viikin kompostointikenttä tuli uuden lain myötä YVAn piiriin,
- Murskausasema,
- Likaantuneiden maiden käsittelyalue, Seutula, Vantaa; hankkeen tarkoituksena on likaantuneiden maamassojen käsittely ja rikinpoiston lopputuotteiden välivarastointi alueella; arviointiohjelma 1996, arviointiselostus 1998,
- Tekno-Svinterin maalitehdas,
- Ämmäsuon ja Kulmakorven maanlajitysalue, käsittää useampia YVA-hankkeita. Arviointiohjelma jätetty 1998, arviointiselostus 17.2.1999.

Lounais-Suomen aluekeskus

- Voimajohto Tahkoluoto -> Ulvila, luonnos arviointiselostuksesta,
- Outokummun nikkelituotantoa koskevasta hankkeesta selostus 2000 vaihteessa,
- tutkimuskapasiteettia ollaan nostamassa
- tiedot läjitysaltaan YVAn yhteydessä
- Olkiluoto: menossa 3. yksikön rakentaminen,
- Ympäristöohjelma 2005.

1.10 Muut asiat

- YVA-aineiston tulisi olla helposti löydettävissä netistä, mistä syystä se tarvitsi oman otsikkonsa valikkoon; YVA on tällä hetkellä ”Ympäristöpolitiikan” alla, joten sitä voi olla vaikea asiaa tuntemattoman sieltä havaita;
 - YVA-esitettä pidettiin käyttökelpoisena. Joissakin puheenvuoroissa mainittiin, että sen houkuttelevuutta voitaisiin lisätä. Englanninkielinen painos to-dettiin loppuneeksi. Nykyisestä esitteestä lyhennetyn ”kansanpainoksen” laatimista pidettiin hyvänä.
 - YVA-neuvottelupäiviä pidettiin toimivina. Niitä täydentämään on kaavailtu aluekeskuskohtaista YVA-koulutusta, jonka järjestämisestä keskustellaan syksyn aikana Markku Turtiaisen kanssa. Valtakunnallisten YVA-päivien jär-jestämisessä pyritään valmistelupohjaa laajentamaan. Informoitiin Ruotsissa Karlskronassa 22-23.11.1999 järjestettävästä yhteispohjoismaisesta YVA-se-minaarista.
- Matkaa koskevan anomuksen voi toimittaa ympäristöministeriöön.

1.11 Neuvottelupäivillä käsiteltyä aineistoa

- 1) Jantunen, Jorma. Yva-lain ja -asetuksen muutoksen toimeenpano. Muistio 13.9.1999
- 2) Pahtamaa, Tuukka. Kokemuksia ja näkemyksiä oman hallinnon harkinnanva-raisista YVA-hankkeista. Muistio Nauvossa 16.9.1999.
- 3) Haverinen, Risto, 1999. Vuorovaikutuksen jäsentäminen ympäristövaikutus-ten arvioinnissa. Opas hankkeesta vastaaville, suunnittelijoille ja yhteysviran-omaisille. Suomen ympäristökeskus. Ympäristöpolitiikka. Ympäristöopas 64. Helsinki.
- 4) Seppänen, Ari. Mikä on kaatopaikka - Jätehuoltohankkeiden YVA -menettely. Muistio 23.2.1999.
- 5) Hokkanen, Pekka. YVA politiikan tutkijan näkökulmasta. Kalvosarja Nauvos-sa 17.9.1999.
- 6) Kojo, Matti. ”Tragedia, komedia vai farssi?” Kansalaisliikkeen suhtautuminen YVA-menettelyyn ydinjätteen loppusijoitushankkeessa. (Artikkeli liitteenä 1).
- 7) Luonnos SEA-direktiiviksi. (Amended proposal for a Council Directive on as-sessment of the effects of certain plans and programmes on the environment; Brussels, 4 August 1999; Working Document).

YVA-yhteysviranomaisten neuvottelupäivät vuonna 1998

2.1 YVA-lain muutos ja sen vaikutukset

Ulla-Riitta Soveri
Ympäristöministeriö

Hallituksen esitys Eduskunnalle YVA-lain muuttamiseksi on annettu eduskunnalle 23.10.1998. Muutokset YVA-direktiivissä pyritään saamaan täytäntöön 14.3.1999 mennessä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia ympäristövaikutusten arviointimenettelystä seuraavasti:

Lakiehdotuksen 2 §:ään on lisätty osallistumisen määritelmä korostamaan vuorovaikutuksen merkitystä ympäristövaikutusten arvioinnissa. Osallistuminen kattaisi sekä YVA-menettelyn että suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnin. Osallistumisella edistetään eri tahojen tietojen ja näkemysten välittymistä ympäristövaikutusten arviointiin ja edelleen suunnitteluun ja päätöksentekoon.

3 § sisältää edelleen yleisen periaatteen, jonka mukaan lakia sovellettaessa käytetään hyväksi hankkeesta ja sen ympäristövaikutuksista muussa yhteydessä tehdyt selvitykset. Muutos korostaa erityisesti lain 24 §:n mukaisesti laadittavien suunnitelmien ja ohjelmien yhteydessä tehtävien selvitysten hyödyntämistä hankkeiden YVA-menettelyssä. Pykälässä säädettäisiin myös arviointimenettelyn ja muun lainsäädännön edellyttämien selvitysten yhteensovittamisesta. Tämä ei aina ole mahdollista muun muassa siksi, että yksityiskohtaisemmat selvitykset lupamenettelyjä varten laaditaan usein vasta arviointimenettelyn jälkeen.

Pykälään 4 lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa määritellään direktiivin mukaiset pääasialliset harkintaperusteet. Näitä ovat hankkeen ominaisuudet ja sijainti sekä vaikutusten luonne. YVA-asetukseen lisättäisiin luettelo harkintaperusteista, jotka on otettava huomioon vaikutusten merkittävyttä arvioitaessa. Direktiivin täytäntöönpano edellyttää harkintaperusteiden sisällyttämistä lainsäädäntöön.

Pykälään 5 ehdotetaan uutta 1 momenttia, jossa säädetään yhteistyöstä kaavoituksen ja hankkeen arviointimenettelyn yhteensovittamiseksi. Uuden 1 momentin tarkoituksena on selkeyttää hankkeesta vastaavan, kaavoittajan ja yhteysviranomaisen tehtäviä kaavoituksen ja hankkeen arviointimenettelyn yhteensovittamiseksi. Näin tapauksissa, jolloin yhteensovittaminen on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon hankkeen suunnittelu- ja kaavoitustilanne. Hankkeen ympäristövaikutuksia koskevat selvitykset hyödyntäisivät todennäköisesti kaavoitusta ja osa kaavaa varten laadituista selvityksistä hankkeen suunnittelua.

8 §:n 2 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi nykyistä käytäntöä vastaavaksi siten, että arviointiohjelman kuuluttaminen ja mahdollisuus lausuntojen ja mielipiteiden esittämiseen olisi pääsääntö. Sääntely vastaisi arviointiselostuksesta säädettyä kuulemistä. Pykälään 9, joka käsittelee yhteysviranomaisen lausuntoa, lisättäisiin yhteysviranomaiselle velvoite laatia lausuntoyhteenveto. Sen tarkoituksena on antaa yleiskuva niistä lausunnoista ja mielipiteistä, joita ar-

viointiohjelmasta on esitetty, ja johon yhteysviranomaisen lausunto osaltaan pohjautuu. Säännös yhtenäistäisi lausuntoyhteenveltojen laatimiskäytäntöä. Kyseinen muutos lisäisi arviointimenettelyn avoimuutta.

Pykälään lisättäisiin yhteysviranomaiselle velvoite toimittaa arviointiohjelmasta annetut lausunnot ja esitetyt mielipiteet hankkeesta vastaavalle. Tarkoituksena on yhtenäistää sääntely arviointiselostusta koskevan, lain 12 §:n kanssa, jossa kyseinen velvoite jo on.

Pykälässä 11 käsitellään arviointiselostuksesta kuulemista. Pykälän 1 momentista poistettaisiin kohta, jossa yksilöidään ne asiat, joista lausuntoja ja mielipiteitä voidaan esittää. Kohtaa voidaan pitää tarpeettomana, koska lausuntoja ja mielipiteitä pyydetään nykyisen käytännön mukaan koko selostuksen sisällöstä eikä pelkästään selvitysten riittävydestä ja tarkasteltujen vaihtoehtojen ympäristövaikutuksista.

Pykälässä 12 ehdotetaan arviointiselostuksesta annettava lausunnon sisältöä selkeytettäväksi. On nähty tarkoituksenmukaiseksi, että yhteysviranomaisen antaa lausuntonsa koko arviointiselostuksesta, ei pelkästään selostuksen riittävydestä. Muutos vastaa nykyistä käytäntöä. Pykälään lisättäisiin myös yhteysviranomaisille velvoite laatia lausuntoyhteenvelto. Sen tarkoituksena on antaa yleiskuva niistä lausunnoista ja mielipiteistä, joita arviointiselostuksesta on esitetty ja johon yhteysviranomaisen lausunto osaltaan pohjautuu. Säännös yhtenäistäisi lausuntoyhteenveltojen laatimiskäytännön. Muutos lisäisi myös arviointimenettelyn avoimuutta.

Kansainvälistä arviointimenettelyä ehdotetaan 14 §:ssä muutettavaksi siten, että lausunnon pyytämisen sijasta ulkoasiainministeriölle toimitettaisiin tiedoksi toiselle valtiolle annettava ilmoitus. Tarkoituksena on, että ulkoasiainministeriö on edelleen etukäteen tietoinen valtioiden välisistä toimenpiteistä.

2.2 Hallituksen esitys uudeksi maankäyttö- ja rakennuslaiksi YVA:n kannalta

Ulla-Riitta Soveri
Ympäristöministeriö

Hallituksen esityksessä Eduskunnalle (HE 101) rakennuslainsäädännön uudistamiseksi ehdotetaan toteutettavaksi rakennuslainsäädännön kokonaisuudistus. Vuoden 1958 rakennuslaki siihen tehtyine monine muutoksineen korvattaisiin uudella maankäyttö- ja rakennuslailla. Samassa yhteydessä tehtäisiin vähäisempiä muutoksia muihin lakeihin. Laki tulisi uusittuna voimaan 1 päivänä tammikuuta 2000.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn kannalta on oleellista, että maankäyttö- ja rakennuslakia ollaan kehittämässä samansuuntaiseksi kuin ohjeita suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioimisesta. Oleellinen kysymys on myös kuulemismenettely: täyttääkö kaavoituksen yhteydessä tapahtunut kuuleminen YVA-lain kuulemisen velvoitteet?

Keskeisiä kohtia uudessa maankäyttö- ja rakennuslaissa tulisivat olemaan osallistumisen järjestäminen heti kaavoitustyön käynnistyttyä sekä kaavojen sisältövaatimusten selkeyttäminen. Alueiden käytön suunnittelussa vahvistetaan avointa ja vuorovaikutteista toimintatapaa. Vuorovaikutuksen järjestäminen ja kaavan vaikutuksia koskevien selvitysten arviointi ovat ehdotuksen mukaan kaavoitustyön keskeisiä lähtökohtia. Vuorovaikutuksen muodot voisivat määräytyä aikaisempaa joustavammin kaavoituksen merkityksen ja vaikutusten mukaan. Uudeksi välineeksi ehdotetaan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa, jossa heti

kaavoitukseen ryhdyttäessä selvitetäisiin ne tahot, jotka on kytkettävä valmisteluun, ja sopivimmat tavat vuorovaikutuksen järjestämiseksi. Kaavojen pitämistä ajan tasalla huolehtisivat kunnat.

2.3 Ympäristöministeriön päätös suunnitelmia ja ohjelmia koskevasta ympäristövaikutusten arvioinnista

Raino Kukkonen
Suomen ympäristökeskus

Ohjeet suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista perustuvat lakiin ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (468/1994), jonka 24 §:ssä valtuutetaan valtioneuvosto antamaan asiasta yleisiä ohjeita. Suunnitelmien ja ohjeiden ympäristövaikutusten arvioinnin tavoitteena on edistää ympäristönäkökoh-
tien huomioonottamista ympäristöön merkittävästi vaikuttavassa suunnittelussa ja päätöksenteossa kaikilla hallinnonaloilla. Tavoitteena on myös lisätä kansalais-
ten, yhteisöjen ja viranomaisten mahdollisuuksia osallistua suunnitteluun sekä parantaa edellytyksiä sovittaa yhteen tavoitteita ja näkökantoja suunnitelmia ja ohjelmia valmisteltaessa.

Toiminnan suunnittelun yhteydessä kukin viranomainen selvittää, millaisten suunnitelmien ja ohjelmien yhteydessä tarvitaan ympäristövaikutusten arvioin-
tia. Arviointia tarvitaan, kun suunnitelman tai ohjelman toteuttaminen saattaa aiheuttaa merkittäviä ympäristövaikutuksia. Arviointi on myös tarpeen, kun suun-
nitelma tai ohjelma vaikuttaa fyysiseen ympäristöön tai ympäristöriskejä aiheut-
taviin toimintoihin. Arviointi voi olla tarpeen myös muun muassa kulutusta ja
tuotantoa yleisesti ohjaavien päätösten sekä suunnittelukäytäntöjen muutosten
valmistelun yhteydessä.

Ympäristöministeriön ohjeen mukaan ovat arvioinnin keskeisiä elementtejä (Ym-
päristöministeriö 1998, ss. 12 - 15):

- arvioinnin suunnittelu ja tarkasteluvaihtoehtojen muodostaminen
- osallistumisen ja yhteistyön järjestäminen
- ympäristövaikutusten selvittäminen
- vaihtoehtojen vertailu
- ympäristövaikutusten arvioinnin raportointi
- seuranta

Vaikutusten arviointi tulee otettaa huomioon jo heti suunnittelua käynnistet-
täessä. Arvioinnissa keskeistä on myös eri vaihtoehtojen tarkastelu. Osallistumi-
sen ja yhteistyön avulla saadaan tietoa siitä, mitä eri tahot pitävät ympäristön
kannalta merkittävinä kysymyksinä ja todennäköisinä ympäristövaikutuksina sekä
siitä, miten ympäristövaikutukset kohdentuvat eri kansalaisryhmiin ja tahoihin.

Arvioinnin kannalta tärkeitä osapuolia ovat ne viranomaiset, eturyhmät ja
kansalaiset, joihin suunnitelman tai ohjelman toteuttaminen vaikuttaa, jolla on
aiheeseen liittyvää erityisasiantuntemusta tai jotka vastaavat suunnitelman tai
ohjelman toteuttamisesta. Riippuen siitä, minka tasoisesti eri osapuolien odote-
taan vaikuttavan suunnitelman tai ohjelman sisältöön, voivat eri tahot tai heidän
edustajansa osallistua suunnittelu- ja yhteistyöryhmiin tai keskustelutilaisuuksii-
siin. Heidä voidaan myös kuulla joko lausunnonantajina tai heidän näkemyksiään
voidaan välittää suunnitteluun haastatteluin. Myös avoin tiedottaminen arvioin-
nin eri vaiheissa auttaa eri osapuolia seuraamaan työn etenemistä ja osallistumaan
julkiseen keskusteluun.

Vaihtoehtoja vertaillaan niiden oletettujen vaikutusten perusteella. Oleellisia ovat vaihtoehtojen väliset erot. Vertailtaessa suunnitelmien ja ohjelmien vaihtoehtoja keskenään on tärkeää selvittää, millaiseen kehitykseen kunkin vaihtoehdon valinta voi johtaa. Arvioinnin tulokset raportoidaan joko suunnitelma- tai ohjelma-asiakirjassa tai kooten tulokset erilliseen raporttiin. Myös seurannan järjestämisestä tulisi sopia.

2.4 Harkinnanvaraisuus YVAssa

Seija Savo
Lounais-Suomen ympäristökeskus
Ulla-Riitta Soveri
Ympäristöministeriö

YVA -asetuksen (YVAa 792/1994, muut. 268/1999) 7 §:ssä on määritelty kriteerit arviointimenettelystä niiden hankkeiden osalta, jotka eivät kuulu YVA -asetuksen hankeluettelon piiriin. Harkintakriteerejä on selvitetty lähemmin Hallituksen esityksessä (HE 319/1993 vp).

Ympäristöministeriö päättää alueellisen ympäristökeskuksen esityksestä tai omasta aloitteestaan arviointimenettelyn soveltamisesta 1.4.1999 voimaan tulevan YVA -asetuksen 7 §:n tarkoittamaan hankkeeseen. Harkinnanvaraisuuden soveltamisesta on laaduttu erillinen selvitys (Marko Nurmikolu, 1998), jonka aineistona on käytetty ympäristöministeriön harkinnanvaraisuudesta antamia päätöksiä, ympäristöministeriön lausuntoja sekä alueellisten ympäristökeskusten harkinnanvaraisuudesta antamia lausuntoja.

Keskeisiä harkinnanvaraisuuden soveltamiskriteereitä ovat hankkeen laatu, laajuus ja sijainti. Hankkeen vaikutusten laadun arvioinnissa tulee erityisesti ottaa huomioon vaikutusten voimakkuus, haitallisuus, kesto sekä toistuvuus. Merkittävä muutos ympäristön tilassa saattaa olla hyvinkin erilainen eri osatekijöillä. Arvioinnissa tulee tällöin huomioida muun muassa luontainen vaihteluväli ja laadulliset muutokset. Merkittäviä muutoksia voi myös aiheutua, kun päästöt aiheuttavat ohjearvon tai muun kynnsarvon ylittymisen. Samoin päästön määrässä tai laadussa tapahtuvat suhteelliset tai absoluuttiset muutokset voivat aiheuttaa merkittäviä vaikutuksia.

Vaikutusten kestoa harkittaessa arvioidaan, ovatko haitalliset vaikutukset esimerkiksi satunnaisia tai määrävällein toistuvia, lyhyt- vai pitkäaikaisia tai jatkuvia.

Hankkeen sijaintipaikan ympäristö on olennainen tekijä hankkeen ympäristövaikutuksia arvioitaessa. Sellaiset hankkeet, jotka sijaintinsa vuoksi saattavat aiheuttaa huomattavia vaikutuksia valtakunnallisesti tai alueellisesti tärkeille luonnon- tai kulttuuriarvoille tulisi käsitellä YVA-menettelyssä. Tällöin on selvitettävä alueen nykyinen ja sen suunniteltu käyttö. Myös sijaintipaikan nykyinen kuormittuneisuus tulisi selvittää. 1.4.1999 voimaan tuleva YVA-lakiin on erityisesti lisätty kohta sellaisten hankkeiden yhteisvaikutusten selvittämiseksi, joilla saattaa olla yhteisvaikutuksia muiden alueen hankkeiden kanssa.

Millä perusteella sitten YVAa:n hankeluetteloön kuulumattomien hankkeiden YVA-menettelyn tarpeellisuutta tulisi harkita? Seuraavassa on lueteltu joitain esimerkkejä.

- (sovelletaan) Rauman ja Turun satamien laajennushankkeissa katsottiin merkittäviä ympäristövaikutuksia aiheutetun mittavilla ruoppaus-, läjitys-, täyttö- ja rakennustöillä. Laajennusten katsottiin myös muuttavan olennaisesti satamatoimintoja. Hankkeiden on katsottu aiheuttavan laadultaan ja laajuudeltaan merkittäviä ympäristövaikutuksia, jotka on rinnastettavissa hankeluettelon hankkeisiin.

- (ei sovelleta) Toisessa ratkaisussa kiinteän yhteyden rakentaminen välille Nauvo-Parainen ympäristöministeriö ei pitänyt tässä vaiheessa vielä YVA-menettelyä aiheellisena. Hankkeen vaikutukset tulisivat todennäköisesti kuitenkin olemaan YVA-lain hankeluettelossa tarkoitettujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia (YM 17.6.96/LOS).
- Kalankasvatushankkeet. Harkittaessa YVA-menettelyn tarvetta Houtskarinkorppoon kalankasvatushankkeissa oli avainasemassa samalla vaikutusalueella sijaitsevien hankkeiden yhteisvaikutus. Merkittävän ympäristövaikutuksen aiheutti muun muassa hankkeiden yhteinen fosforikuormitus, joka vastasi määrältään 120 000 - 180 000 ihmisen puhdistettujen jätevesien aiheuttamaa fosforikuormitusta ja typpikuormitus runsaan 30 000 ihmisen puhdistettujen jätevesien aiheuttamaa typpikuormaa. Tällöin haettujen kalankasvatusalupien yhteismäärän mukainen kalankasvatus alueella on rinnastettavissa ympäristövaikutuksiltaan YVA -asetuksen 5 §:n (7§:n) mukaiseen hankkeeseen. Osa kalankasvatusalupahakemuksista peruttiin, minkä jälkeen hankke ei enää vaatinut YVA-menettelyn soveltamista (LOS 3.5.95).

Muuttuuko sitten harkinnanvaraisuuden arvioinnissa noudatettu käytäntö uusien YVA-säädösten tultua voimaan 1.4.1999? Ainakin voidaan todeta, että asetuksen hankeluettelo ja soveltamiskäytäntö eivät ole ristiriidassa keskenään. Harkinnanvaraisuutta mietittäessä joudutaan käyttämään samoja kriteereitä jotka on kirjattu asetuksen hankeluetteloon. Asetuksen yksittäistapauksissa sovellettavat kriteerit saattavat myös yhtenäistää soveltamisharkintaa. Sen sijaan hankeluettelon muutos vaikuttaa soveltamiskäytäntöön ja sen muuttumiseen. Hankeluetteloon otetut täsmennykset ovat usein sellaisia, että juuri niiden tyyppisiin hankkeisiin on aiemmin sovellettu harkinnanvaraisesti YVA-menettelyä. Esimerkkinä tästä voidaan mainita tiehankkeet, joissa YVA-menettelyn soveltamiseen on päädytty säännönmukaisesti yli 10 km pituisten nelikaistaisten teiden uudelleenlinjausten ja leventämisten osalta.

Harkinnanvaraisen YVA-menettelyn soveltamiskynnys on ollut korkea. Harkintakriteereiden luetteloiminen asetukseen tuskin tätä kynnystä madaltaa. Hankeluettelon tullessa kattavammaksi voitaisiin olettaa, että YVA-menettelyn harkinnanvaraisuutta joudutaan soveltamaan aiempaa harvemmin.

2.5 Harkinnanvaraisuus eräissä esimerkkihankkeissa

Valtatie 7

Jorma Jantunen
Uudenmaan ympäristökeskus

Hankkeen kuvaus

Hanke käsittää toisen ajoradan rakentamisen valtatielle 7 välillä Harabacka-Koskenkylä. Skarpensin eritasoliittymä varaudutaan tiepiirin laatiman toimenpideselvityksen mukaan parantamaan täydelliseksi eritasoliittymäksi, jos alueen maankäytön kehittyminen tätä edellyttää. Suunnittelun yhteydessä selvitetään hankkeeseen liittyvät meluntorjuntatoimenpiteet.

Uudenmaan ympäristökeskus on kirjeessään 1.4.1996 esittänyt ympäristöministeriölle YVA-menettelyn harkinnanvaraista soveltamista valtatie 7 parantamiseen välillä Harabacka - Koskenkylä ja antanut lausunnon tiepiirille kyseisen hankkeen toimenpideselvityksestä. Launnossaan ympäristökeskus tuo esiin tarpeen YVA-menettelyn harkinnanvaraiseksi soveltamiseksi hankkeeseen, minkä jälkeen ympäristökeskus, Uudenmaan tiepiiri ja ympäristöministeriö neuvottelivat asiasta.

Ympäristöministeriön päätös arviointimenettelyn soveltamiseksi

Ympäristöministeriö on päätöksessään 7.5.1996 todennut, että hankkeeseen tulee soveltaa ympäristövaikutusten arviointimenettelyä. Tämä johtuu suunniteltavana olevalla tieosuudella sijaitsevista kansallisesti ja kansainvälisesti arvokkaista suojelukohteista, joita hankkeen toteuttaminen saattaa uhata.

Suunnittelualueen kohteista Pernajan Koskenkylänlahden luonnonsuojelualue on kansainvälinen suojelukohde, joka on tarkoitettu sisällyttävä EU:n Natura 2000 ohjelmaan ja kansainväliseen Ramsarin sopimuksen mukaiseen kosteikkojen suojelualueeseen. Hankkeen toteuttamisella on lisäksi haitallisia vaikutuksia valtakunnallisesti arvokkaisiin Porvoonjokilaakson sekä Pernajanlahden ympäristön ja Koskenkylänjokilaakson maisema-alueisiin sekä valtakunnallisesti merkittävään Iloanjoen kulttuurimaisemaan.

Koska hanke aiheuttaa todennäköisesti alueen luonnon erityispiirteiden vuoksi laadultaan ja laajuudeltaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen 5 §:ssä lueteltujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia haitallisia ympäristövaikutuksia päätti ympäristöministeriö, että hankkeeseen sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyä.

Porvoonjoki

Jukka Timperi

Kaakkois-Suomen ympäristökeskus

Hankkeen kuvaus

Hankkeen tarkoituksena on poistaa Porvoonjoen keskiosan peltoalueilta haitalliset kesätulvat pääuomaa perkaamalla. Lähes vuosittaisten kesätulvien vaivaamia alueita Askolassa, Pukkilassa ja Orimattilassa on yhteensä noin 620 ha. Tulvasuojeluhankkeen alkuperäisessä suunnitelmassa oli perkausta 6,7 km Napionkoskelta ylöspäin Kanteleenjärvenjoelle. Lisäksi Askolassa oli kaksi pengerrysaluetta 450 m ja 3200 m.

Perustettavan järjestely-yhtiön lukuun Länsi-Suomen veioikeudelle on tehty hanketta koskeva hakemus; toimitusinsinöörille ja ympäristöministeriölle on toimitettu suunnitelman tarkastusta koskevat 18.9.1998 päivätyt asiakirjat. Muutetussa suunnitelmassa pengerrykset on jätetty kokonaan pois, mutta perattavaa jokiosuutta on jatkettu 250 m. Suunnitelman muutos pienentää hyötyalaa 572 ha:sta 505 ha:iin. Perkauksen seurauksena tulvat alenisivat 0,5 m, jolloin kesätulvat ehkäistäisiin käytännössä kokonaan. Keskimääräinen kevättulvan alue, 440 ha, olisi perkauksen jälkeen puolta pienempi, 220 ha.

Hankkeen hallinnollinen käsittely

Käsittely eteni seuraavasti:

- 1.2.1995 teki Uudenmaan lääninhallitus esityksen ympäristöministeriölle YVAN soveltamisesta hankkeeseen; lääninhallitus on esittänyt kantanaan, että menettelyä tulee hankkeeseen soveltaa;
- 26.3.1996 pidettiin Uudenmaan ympäristökeskuksessa neuvottelu, johon osallistui ympäristöministeriön, Uudenmaan ympäristökeskuksen ja suunnittelualueen maanomistajien edustajia. Tehtiin päätös harkinnanvaraisen YVAN soveltamisesta;
- 20.5.1997 toimitetaan ympäristöministeriölle linnustoa, kasvillisuutta ja maisemaa koskevat lisäselvitykset;
- ympäristöministeriön päätöksessä 28.7.1997 määrättiin Kaakkois-Suomen ympäristökeskus yhteysviranomaiseksi Porvoonjoen keskiosan tulvasuojeluhankkeeseen. YVAN tarvetta harkitessaan on yhteysviranomaisen kuultava hankkeen suunnittelijaa ja hankkeesta vastaavaa;

- yhteysviranomainen on 27.11.1997 pitänyt ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen 6:2 mukaisen viranomaisneuvottelun ja kuulemistilaisuuden Uudenmaan ympäristökeskuksessa.

Yhteysviranomaisen esitys ympäristöministeriölle YVAn soveltamisesta

Esityksessä todetaan muun muassa, että tulvat kuuluvat luonnollisena osana jokiluonnon käyttäytymiseen ja niiden poistaminen vaarantaa tulva-alueelle sopeutuneen eliöstön elinmahdollisuuksia. Porvoonjoen pääuoman perkausjaksolla, jonka pituus on noin 6,7 km, vaikutetaan tulva-alueeseen, joka on hankkeen yhteydessä tehdyn linnustoselvityksen mukaan erityisen kuuluisa arvokkaasta linnustostaan. Kesätulvien poistumisen lisäksi toimenpiteet voivat vaikuttaa kevättulvien muodostumiseen ja kestoon. Toimenpiteiden vaikutusta kevättulviin ja erityisesti kevättulvien aikaiseen linnustoon ei ole selvitetty siitä huolimatta, että kyseinen tulva-alue on tulva-aikana Uudenmaan merkittävimpiä lintujen levähdysalueita; myös IBA-kriteerin perusteella aluetta voidaan pitää kansallisesti arvokkaana kohteena. Tulva-alueen häviäminen tai olennainen supistuminen kohdistuisi voimakkaimmin vesilintu- ja kahlaajalajistoon.

Ympäristöministeriö on päätöksessään 14.1.1999 pitänyt hankkeen vaikutuksia laadultaan ja laajuudeltaan rinnasteisina YVA-asetuksen 5 §:ssä lueteltujen hankkeiden vaikutuksiin. Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4:2 perusteella Porvoonjoen keskiosan tulvasuojeluhankkeeseen on, ministeriön käsityksen mukaan, sovellettava ympäristövaikutusten arviointimenettelyä.

2.6 Vertailumenetelmät yva-menettelyssä - suomalaisen YVA-käytännön analyysi vertailun näkökulmasta¹

Markku Turtiainen
Helsingin yliopisto

YVA-menettelyn vertailukysymyksiä voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta: joko keskittymällä vertailumenetelmiin tai tarkastelemalla koko YVA-menettelyä vertailun kannalta. Vertailumenetelmän näkökulma tarkastelee YVA-menettelyä kaksivaiheisena. Huomio kiinnitetään vaihtoehtojen rajausvaiheessa sekä varsinaisessa vaihtoehtojen vertailuvaiheessa käytettyjen menetelmien (tai niiden puuttumisen) analysointiin. Lähestymistapa on siinä mielessä ongelmallinen, että menetelmävalinnan perusteluja voidaan esittää useita eikä yksimielisyyttä ole tieteellisen eikä myöskään käytännön YVA-tekijöiden kesken. Menetelmän valinta on aina myös arvokysymys.

Tutkimuksessa tarkastellaan YVA-menettelyä vertailukysymysten kannalta. Kiinnostuksen kohteena on vertailu YVA-menettelyn eri vaiheiden ja osatehtävien muodostamassa kokonaisuudessa siten, että kiinnitetään huomio kaikkiin vaiheisiin, jotka voivat vaikuttaa vertailuun ja näin päätöksentekoaikaväliin. YVA-menettely on sarja valintapäätöksiä, joissa tehdään vertailua. Tällainen prosessilähestymistapa on menetelmätarkastelua laajempi - se sisältää myös vertailumenetelmien tutkimisen YVA-menettelyn rajaus- ja vertailuvaiheessa. Tällaisen lähestymistavan tarpeellisuuteen on kansainvälisessä YVA-vertailukeskustelussa viitattu, mutta sitä ei ole täsmennetty analyysivälineeksi.

Lähestymistapa on lähellä toiminnan tutkimuksen (evaluaatiotutkimuksen) ns. päätöksentekoon kytkeytyvää arvioinnin ajattelutapaa. YVA-menettelyyn liittyvien vertailun "sudenkuoppien" selvittäminen katsotaan päätöksentekoinfor-

¹ Perustuu Markku Turtiaisen käsikirjoitukseen "Vertailu ja vertailumenetelmät YVA:ssa" (4.8.1998) lukuun kolme.

maatiota parantavaksi arvioinniksi vaikka tässä ei yksittäisen YVA-menettelyn toiminnan onnistuneisuutta arvioidakaan; YVA-menettely nähdään osapäätöksiä sisältäväksi prosessiksi. YVA-menettelyn päätöksentekoinformaatiota käyttäviä osapuolia arvoineen on useita. Ei siis kiinnitetä huomiota vain yhteen muodolliseen päätöksentekijään esimerkiksi lupaviranomaiseen.

Tarkastelutapa lähestyy myös yleistä YVA-menettelyn laadun arviointia koska huomio kiinnitetään prosessin tuottaman informaation laatuun ja sen parantamiseen päätöksenteon kannalta. Tutkimuksen tuloksia verrataankin Ostamon ja Hildénin (1998) yhteysviranomaisten lausuntojen laadun arvioimisesta saatuihin tuloksiin sekä SYKE:n laadunarviointikehikon kehittämistyössä tehtyjen arviointiselostusten arvioinnin tuloksiin (ks. Hildén ym. 1997, 32 - 40).

Arvioinnin aihepiirit jaotellaan seuraavasti:²

Hankkeen tarve ja nollavaihtoehto

Analyysikysymykset:

Onko hankkeen tarve määritelty? Onko yhteysviranomainen ottanut kantaa hankkeen tarpeeseen? Entä taustalla oleviin oletuksiin?

Onko tarpeen määrittely vaikuttanut nollavaihtoehtoon määrittelyyn tai poisjättöön tarkastelusta? Onko yhteysviranomainen ottanut kantaa nollavaihtoehtoon?

Vaihtoehtojen muodostaminen ja rajaus

Analyysikysymykset:

Miten tarkasteltavat vaihtoehdot on muodostettu? Kuka sen on tehnyt? Onko eri alojen ongelmakuvat ja niiden mukaiset vaihtoehdot otettu huomioon? Kuinka montaa vaihtoehtoa on tarkasteltu? Minkälaisia vaihtoehtoja? Ovatko ne mielekkäitä? Onko sektorirajoja ylitetty?

Miten vaihtoehtoja on rajattu ja rajausta perusteltu? Kuka on tehnyt rajaukset?

Onko yhteysviranomainen ottanut kantaa vaihtoehtoihin? Onko yhteysviranomaisen esittänyt lisää tarkasteltavia vaihtoehtoja? Onko yhteysviranomainen huomoinut lausunnoissaan kaikki osapuolten esittämät vaihtoehdot? Onko ottanut kantaa vaihtoehtojen rajauksiin? Onko hankkeesta vastaava/YVA-konsultti huomoinut yhteysviranomaisen näkemykset tarkasteltavista vaihtoehdoista?

Hankekokonaisuus ja elinkaari

Analyysikysymykset

Onko hankekokonaisuus määritelty oikein? Onko hankkeen koko elinkaari kuvattu ja perustuuko vaikutusten tarkastelu siihen? Onko yhteysviranomainen ottanut hankekokonaisuuteen ja elinkaaritarkasteluun kantaa? Miten? Onko hankekokonaisuuteen mielletty kuuluvaksi haittojen lieventämistoimenpiteet siten, että ne otetaan vertailussa huomioon?

Alueellinen ja ajallinen rajaus

Analyysikysymykset:

Onko tehty alueellisia ja ajallisia rajauksia? Onko alueellisia rajauksia eritelty eri vaikutusten mukaan? Onko alueellisten rajausten perustelut esitelty ja ovatko ne päteviä? Kattaako vaikutusalue vain Suomen?

Onko yhteysviranomainen ottanut vaikutusalueiden rajaukseen kantaa? Miten? Onko ajallinen rajaus tehty? Onko se perusteltu ja pätevä? Onko yhteysviranomainen ottanut kantaa ajalliseen rajaukseen? Miten?

² Jaottelu perustuu tekijän (Markku Turtainen) yhteiskuntataloudelliseen arviointiin ja YVA-menettelyyn liittyviin opetuksillisiin, tutkimuksellisiin ja koulutuksellisiin kokemuksiin sekä alojen teoreettisessa kirjallisuudessa esiintyvien näkemysten yhdistelyyn.

Vaikutusten identifiointi ja raja

Analyysikysymykset

Onko vaikutukset identifioitu systemaattisesti? Onko sosiaaliset vaikutukset identifioitu? Onko sosioekonomisia vaikutuksia identifioitu ja otettu huomioon tarkastelussa? Entä yhteisvaikutukset?

Onko vaikutukset rajattu systemaattisesti? Kuka on ollut mukana rajauksissa?

Ovatko eri osapuolet voineet vaikuttaa rajauksiin? Onko rajaukset perusteltu?

Miten yhteysviranomainen on ottanut kantaa vaikutusten identifioinnin ja rajausten systematiikkaan ja perusteluihin? Entä sosiaalisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin?

Mittaus- ja ennustamiskysymykset

Analyysikysymykset:

Mitä vaikutuksia ennustettiin? Millä menetelmillä? Onko menetelmän valinta perusteltu?

Onko menetelmät kuvattu? Ovatko menetelmät tieteellisesti tai muuten päteviä?

Ovatko menetelmiin sisältyvät oletukset esitelty?

Miten vaikutukset on mitattu? Ovatko vaikutusten mittaus ja ennustaminen subjektiivisia arvioita vai perustuvatko ne tieteellisesti päteviin menetelmiin? Onko ennusteisiin sisältyvää epävarmuutta ja vaikutuksiin sisältyvää riskiä tarkasteltu avoimesti?

Onko yhteysviranomainen ottanut kantaa mittaamiseen ja ennustamiseen? Onko yhteysviranomainen vaatinut menetelmiin sisältyvien oletusten kuvausta? Onko yhteysviranomainen tarkastellut ennusmenetelmien ja mallien tieteellisyttä?

Entä vaikutusten arvioimisen mahdollista subjektiivisuutta? Onko yhteysviranomainen ottanut kantaa tai vaatinut epävarmuuden ja riskien esittämistä?

Kohdentumiskysymykset

Analyysikysymykset:

Onko kohdentuminen esitetty? Minkälaiseen ryhmäjako on se perustuu? Onko ryhmäjako ko. tilanteessa mielekäs? Kuka ryhmäjoon on tehnyt? Onko kohdentuminen vähempiosaisiin ja vähemmistöryhmiin esitetty? Onko vaikutuksia tuleviin sukupolviin erikseen esitetty? Onko yhteysviranomainen vaatinut kohdentumisen esittämistä? Onko ottanut kantaa mahdollisesti esitettyyn kohdentumiseen?

Arvostuskysymykset

Analyysikysymykset:

Onko ympäristövaikutuksia rahamääräistetty? Minkä perusteella? Onko yhteysviranomainen ottanut kantaa perusteisiin? Onko vaikutusten merkittävyyttä arvioitu? Kuka sen on tehnyt? Onko merkittävyyden arviointi perusteltu ja onko se mielekäs? Onko yhteysviranomainen ottanut kantaa merkittävyyden arvioinnin perusteluihin? Onko yhteysviranomainen vaatinut merkittävyyden arviointia? Onko jollekin erityisryhmälle annettu tietoisesti suurempi merkitys (paino) kuin muille? Onko se perusteltu? Onko vaihtoehtoja arvioitu tästä näkökulmasta? Onko yhteysviranomainen ottanut kantaa erityisryhmien merkitykseen?

Varsinaiseen vertailumenetelmän valintaan ja sen oikeaan käyttöön liittyvät kysymykset

Analyysikysymykset:

Onko otettu tietoisesti kantaa yhdistelevään ja erittelevään vertailuun?

Onko vertailumenetelmän valinta perusteltu? Minkätyyppinen vertailumenetelmä on?

Onko se päteväksi todettu vertailualalla? Onko menetelmä kuvattu?

Onko esitetty kirjallisuusviitteitä, joista saisi lisätietoa menetelmästä ja sen käytöstä?

Onko menetelmää käytetty oikein?

Onko yhteysviranomaisen vaatinut vertailua? Minkä tyyppistä?

Onko yhteysviranomaisen ottanut kantaa vertailumenetelmän valintaan tai kuvaukseen? Onko yhteysviranomaisen ottanut kantaa vertailumenetelmän oikeaan käyttöön? Onko yhteysviranomaisen esittänyt jonkin vaihtoehdon mielestään parhaaksi ja millä perusteilla? Onko se vertailuinformaation mukaista? Onko yhteysviranomaisen kertonut selkeästi painotuksensa?

2.7 Pohjoismainen verkostotutkimus

Nina Grandell
Ympäristöministeriö

Nina Grandell informoi lyhyesti pohjoismaisesta YVA-verkostosta. Keskeistä verkostoitumiselle on vuorovaikutteisuus yksittäisten toimijoiden ja organisaatioiden välillä. Verkostoituminen perustuu ajatukseen yhdessä tekemisestä. Verkostotyöskentelyn onnistuminen edellyttää luottamusta, avoimuutta ja vastuuntuntoa siihen osallistuvilta. Syitä verkostoitumiselle ovat muun muassa

- tiedon saanti ja oman asiantuntemuksen täydentyminen verkostoon osallistujien asiantuntemuksella;
- ammatillinen kehittyminen ja verkon tuki;
- voimavarojen yhdistäminen ja mahdollisuus toteuttaa laajojakin hankekonaisuuksia.

Verkoston tarkoituksena on kehittää ympäristövaikutusten arviointia suunnittelu- ja päätöksenteon apuvälineenä. Verkosto kattaa useita ympäristövaikutusten arvioinnin piirissä työskenteleviä ryhmiä kuten viranomaiset, tutkijat, opiskelijat ja käytännön työssä toimijat ja sen tarkoituksena on etupäässä parantaa vaikutusten arviointia koskevaa yhteistyötä.

Pohjoismaiden Ministerineuvosto antoi tehtäväksi MKB- (ympäristövaikutusten arvioinnin ad hoc -asiantuntija-) ryhmälle selvittää vuosina 1997-1998, kuinka parhaiten voitaisiin jatkaa ympäristövaikutusten arviointia koskevaa yhteistyötä. MKB-ryhmä käynnistikin verkostoitumista koskevan projektin vuonna 1997. Sen toteuttivat Antti Leskinen ja Outi Myatt-Hirvonen Diskurssi Oy:stä. Nina Grandell on suunnitellut verkostoitumista Pohjoismaissa koskevan kyselytutkimuksen ja toteuttanut sen syksyllä 1997.

Verkostoitumistutkimuksessaan selvitti Nina Grandell muun muassa seuraavia asioita:

- verkostoon kuulumisen;
- julkaisujen kuten pohjoismaisen YVA -lehden (Nordisk Nyhetsbrev) lukeminen; julkaisutoiminnan kehittäminen;
- olemassa olevien verkostojen kehittäminen, esim. haluaako vastaaja kuulua kotimaiseen vai kansainväliseen verkostoon; minkälaisia kontaktiryhmiä verkkoon voisi kuulua; tulisiko verkostoon osallistujien määrää rajoittaa;
- verkostotyöskentelyn muodot (tiedon ja kokemusten vaihto, seminaarien järjestäminen);
- sähköisen verkoston kehittäminen.

Verkostoitumisen tavoitteiden tulee alkuvaiheessa olla realistisia. Kokemuksen karttuessa tulisi toimintatapoja kehittää. Pääsy verkostoon tulisi olla mahdollisimman monilla, esimerkiksi myös opiskelijoilla.

2.8 Ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi

Sovittiin, että harkinnanvaraista YVAA koskevat lausunnot tallennetaan YVA-rekisteriin sen toimesta, joka lausunnon valmistelee. Ympäristöministeriö toimittaa lausuntonsa harkinnanvaraisuudesta aluekeskuksille sähköisesti. YVA-rekisteriin tallennettuihin YVA-hankkeisiin lisätään vuosiluku. Sovittiin myös, YVA-henkilöt tallentavat harkinnanvaraisen YVAN toteuttamista koskevat neuvottelumuistiot Foorumiin.

Alustavasti on kaavailtu aluekeskuskohtaisia YVA-koulutus- ja neuvottelutilaisuuksia, joissa on tarkoitus hyödyntää muun muassa Markku Turtiaisen vertailumenetelmiä koskevaa tutkimusta ja erityisesti

siinä esiintuvia kysymyslistoja. YVA-asiat kuten esim. YVA-rekisterin esittely tulisi sisällyttää myös aluekeskusten neuvottelupäivien ohjelmaan.

Seuraaville yhteysviranomaisten neuvottelupäiville kaivattaisiin edelleen keskustelua esim. vireillä olevista hankkeista.

2.9 Neuvottelupäivillä käsiteltyä aineistoa

- 1) Hallituksen esitys Eduskunnalle (182/1998) laiksi ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta. ja siihen liittyvä luonnos laiksi ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain ja asetuksen muuttamisesta.
- 2) Hallituksen esitys Eduskunnalle (319/1993 vp.) (harkinnanvarainen YVA -menettely)
- 3) Hildén, Mikael & Ostamo, Eira & Rahikainen, Mika & Päivärinne, Anna-Mari. 1997. Arviointiselostuksen laadunarviointi. Ympäristöopas 33, ympäristöpolitiikka. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- 4) Nurmikolu, Marko. 1998. Selvitys harkintaperusteista YVA-menettelyn soveltamisessa. Moniste. Lounais-Suomen ympäristökeskus.
- 5) Ostamo, Eira & Hildén, Mikael. 1998. YVA-yhteysviranomaisten lausuntojen laatu - ympäristövaikutusten arviointimenettelyt 1994-1997. Suomen ympäristö 184. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- 6) Ohjeet suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. 1998. Ympäristöministeriö, alueiden käytön osasto. Helsinki.
- 7) Paukkunen, Marika. 1998. Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen arvioinnin soveltaminen ja kytkeä YVA-lain mukaiseen ympäristövaikutusten arviointiin. Luonnonsuojelun Neuvottelupäivät Juupajoella 20.10 - 22.10.1998. Muistio.
- 8) Savo, Seija. 1999. Harkinnanvaraisen YVA:n kriteerit. Muistio. Lounais-Suomen ympäristökeskus.
- 9) Turtiainen, Markku. Vertailu ja vertailumenetelmät YVA:ssa. Käsikirjoitus 4.8.1998.
- 10) Ympäristöministeriön päätös (7.5.1996) ympäristövaikutusten arvioinnin soveltamisesta. Valtatie 7 parantaminen välillä Harabacka - Koskenkylä.
- 11) Ympäristöministeriön päätös (14.1.1999) ympäristövaikutusten arviointimenettelyn soveltamisesta. Porvoonjoen keskiosan tulvasuojelu.

YVA-yhteysviranomaisten neuvottelupäivät vuonna 1997

3.1 YVA-asiakirjojen laadunarviointi

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (468/94) tuli voimaan 1.9.1994. Lain tavoitteena on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja yhtenäistä huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä samalla lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia. Laki ja asetus ympäristövaikutusten arvioimisesta asettavat vähimmäisvaatimukset ympäristövaikutusten arviointimenettelylle, jonka olennaisen osan muodostavat hankkeesta vastaavan laatimat arviointiohjelma ja arviointiselostus, sekä yhteysviranomaisen näitä koskevat lausunnot.

Asiakirjojen laatu on keskeinen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn uskottavuuteen liittyvä tekijä. YVA-selostusten laadun arviointia on käsitelty Suomen ympäristökeskuksen vuonna 1997 julkaisemassa Ympäristöoppaassa nro 33 'Arviointiselostusten laadunarviointi' (Hildén, Ostamo, Rahikainen, Päivärinne). Nyt esillä olevan tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää yhteysviranomaisen arviointiohjelmista ja arviointiselostuksista antamien lausuntojen laatua.

Eira Ostamo
Suomen ympäristökeskus

Eira Ostamo esitteli lausuntojen laatua koskevan selvityksen. Se perustui 49 hankkeeseen, joista oli annettu yhteensä 73 lausuntoa, minkä lisäksi yhteysviranomaisia haastateltiin. Lausuntojen rakenne, sisältö ja pituus vaihtelivat tapauskohtaisesti. Vaatimustaso vaihteli aluekeskuksittain ja hanketyypeittäin ja sen koettiin myös kiristyvän jatkuvasti. Vaatimuksia esimerkiksi lisätutkimusten tekemiseksi perusteltiin lausunnoissa suhteellisen harvoin: ympäristövaikutusten arviointia koskevia perusteluja esitettiin vain 1/3:ssa tapauksista; haittojen lieventämistä koskevia vaatimuksia perusteltiin noin puolessa tapauksista. Muiden tahojen lausunnot ja mielipiteet huomioitiin 11 prosentissa lausunnoista; lyhennelmiä kannanotoista yleensä vältettiin.

Aluekeskusten välillä ei ollut yksimielisyyttä siitä, voiko jotain vaihtoehtoa suositella; kun vaihtoehtoa ei suositeltu todettiin yleensä, että se on toimivaltaan kuulumaton. Seurantaa oli käsitelty 16 prosentissa lausunnoista. Seurannasta ei juurikaan ole olemassa ohjeistusta, mistä syystä sen järjestäminen on tarkoitus ottaa vuonna 1998 yhdeksi kehittämiskohteeksi.

Haastateltavat katsoivat, että parhaimmin hankkeesta vastaavan toimintaan voidaan vaikuttaa ympäristölainsäädännöllä ja siihen liittyvillä lupajärjestelmillä. YVA-menettelyn ei vielä tässä vaiheessa katsottu olevan yhtä voimakas ohjausvaikutukseltaan.

3.2 YVA -lausuntojen rakenne - muistilista

Arviointiohjelmasta ja arviointiselostuksesta annettavan lausunnon keskeinen laatulementti on sen rakenne: mitä osia lausunnon tulisi olla ja missä järjestyksessä asiat tulisi esittää. Neuvottelupäivillä laadittiin ryhmätyönä ehdotus lausunnon

rakenteeksi, johon perustuen Eira Ostamo ja Mikael Hildén ovat työstäneet seuraavat tarkistuslistat.

Arviointiohjelmalausunto³

Arviointiohjelmalausunto keskittyy arvioinnin järjestämiseen ottamalla kantaa siihen, mitä hankkeesta vastaava aikoo selvittää ja mihin arviointi keskittyy. Tämä merkitsee samalla alustavaa vaikutusten merkittävyyden arviointia, joka auttaa hankkeesta vastaavaa kiinnittämään huomiota olennaisiin seikkoihin. Lausunnon perusrakenne voi olla seuraava:

- 1 Hankkeen perustiedot
 - hankkeesta vastaava
 - hankkeen nimi/arvioitava hanke
 - yhteysviranomainen
 - hankkeen tavoitteet yms.
- 2 Hankkeen toteuttamisvaihtoehtojen yleisesittely
- 3 Hankkeen liittyminen muihin hankkeisiin
- 4 Arviointimenettelyn yhteensovittaminen muiden lakien mukaisiin menettelyihin
 - sisältää tarvittaessa selkeän ilmoituksen, että menettelyitä ei soviteta yhteen, jos näin on päätetty menetellä
 - maininta muun lain mukaisesta menettelystä ja selvitys siitä, miten yhteensovittaminen käytännössä toteutuu
- 5 Kuulemisen/tiedottamisen ajankohdat ja paikat yms.
- 6 Selostus esitetyistä lausunnoista ja mielipiteistä (tarvittaessa erillinen liite)
- 7 Yhteysviranomaisen lausunto
 - Suunnitellun arvioinnin riittävyys/tarkistustarpeet perusteluineen
 - Tapauskohtaisesti:
 - YVA-asetuksen 10 §, erityisesti
 - vaihtoehtojen tarkistaminen
 - arvioitavien seikkojen tarkistaminen
 - alustavien vaikutusalueiden tarkistaminen
 - arviointimenetelmien tarkistaminen
 - kuulemisen ja tiedottamisen tarkistaminen
 - Muut näkökohdat tapauskohtaisesti, esimerkiksi mahdollisuudet sovittaa ristiriitoja
- 8 Arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen lausunnon nähtävilläolo, ajankohda ja paikat
- 9 Liitteet

Arvioinnin riittävyyden ja tarkistustarpeiden esittelyssä on perusteltua viitata myös niihin mielipiteisiin ja lausunnoissa esitettyihin merkittäviin vaatimuksiin, joita yhteysviranomainen ei pidä aiheellisina.

³ Perustuu 23.9.97 tehtyyn ryhmätööhön.

Arviointiselostuslausunto⁴

Arviointiselostuksesta annettavan lausunnon rakenne voi olla samantyyppinen kuin arviointiohjelmalausunto, mutta näkökulma on toinen.

- 1 Hankkeen perustiedot
 - hankkeesta vastaava
 - hankkeen nimi/arvioitava hanke
 - yhteysviranomainen
 - hankkeen tavoitteet yms.
- 2 Hankkeen toteuttamisvaihtoehtojen yleisesittely
- 3 Arviointimenettelyn kulku, jonka osana voidaan esittää järjestetty kuuleminen/tiedottaminen ym.
 - hankkeen liittyminen muihin hankkeisiin
 - arviointimenettelyn yhteensovittaminen muiden lakien mukaisiin menettelyihin
- 4 Selostus esitetyistä lausunnoista ja mielipiteistä (tarvittaessa erillinen liite)
- 5 Yhteysviranomaisen lausunto
 - arvioinnin riittävyys ja puutteet perusteluineen
 - Tapauskohtaisesti:
 - YVA-asetuksen 11 §, erityisesti
 - arviointiohjelman ja arviointiohjelmalausunnon huomioonottaminen
 - menettelyn toimivuus
 - mahdollinen kannanotto vaihtoehtoihin ja vaikutusten merkittävyyteen
 - muissa menettelyissä ja päätöksissä huomioitavia seikkoja, erityisesti maininnat muista keskeisistä menettelyistä ja päätöksistä, haitallisten vaikutusten ehkäiseminen tai rajoittaminen, seuranta
 - muut näkökulmat tapauskohtaisesti, esimerkiksi tarkastelu arvioinnin epävarmuudesta tai menettelyn toimivuudesta tms.
- 6 Arviointiselostuksen ja yhteysviranomaisen lausunnon nähtävilläolo, ajan-kohta ja paikat
- 7 Liitteet

Myös arviointiselostuslausunnosta tulee käydä selkeästi ilmi, mitä muiden esittämiä vaatimuksia ja näkemyksiä yhteysviranomainen pitää perusteltuna

3.3 Lausuntojen sisältö

YVA-asetuksen mukaan (LUKU3, 11 ja 12§) arviointiohjelmassa ja arviointiselostuksessa tulee esittää muun muassa tiedot hankkeesta ja sen tarkoituksesta, hankkeen toteuttamisvaihtoehdot, sekä tiedot toteuttamisen edellyttämistä suunnitelmista ja luvista. Arviointiselostuksessa on näiden lisäksi esitettävä hankkeen tekniset ratkaisut, arvioinnissa käytetty aineisto, arvio hankkeen ympäristövaikutuksista sekä selvitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuudesta. Tulisi myös tehdä ehdotus haitallisia ympäristövaikutuksia ehkäisevistä toiminnoista sekä esitys seurantaohjelmaksi.

⁴ Perustuu 23.9.97 tehtyyn ryhmätyöhön.

Ryhmätyössä keskityttiin eräisiin käytännön arviointityössä hankaliksi osoittautuneisiin ongelmiin. Näitä ovat arviointiselostuksen 'riittävyys' määrittäminen, vaihtoehtojen muodostamiseen liittyvät kysymykset sekä toimenpiteen vaikutusten arviointi.

Ryhmätyö 23.9.1997

Riittävyys

Perustan selostuksen 'riittävyydelle' antavat YVA-lain 10 § ja YVA-asetuksen 11 ja 12 § ('esitettävä tarpeellisessa määrin'). Eräs kysymys on myös se, voidaanko arviointiselostusta pitää riittävänä, kun arviointiohjelman vaateet täyttyvät. Muita riittävyyteen vaikuttavia tekijöitä ovat

- hankkeen tarpeen ja sen taustan ja yhteyksien esille tuominen
- selkeys: vaikeatkin asiat tulee voida esittää selkeästi
- vaikutusten arvioinnin tulee olla kattava, mutta kohdennettu

YVA-menettelyä voitaneen pitää riittävänä, kun 'riittää siihen, mitä varten on tehty'. YVA:n asettamat vaatimukset eivät kuitenkaan saisi olla kohtuuttoman hankalat hankkeen kokoon nähden. Viimekädessä on riittävyyden arvioiminen harkinta- ja arvostuskysymys.

Korostettiin myös yhteistyötä YVA-asiantuntijoiden ja lupaviranomaisten kesken sen varmistamiseksi, että YVA-menettelyn ja lupaharkinnan vaatimukset eivät eriydy liikaa.

Vaihtoehdot

Tapauskohtaisesti tulisi harkita, mitkä hankevaihtoehdot ovat niin realistisia, että ne voidaan ottaa mukaan YVA-menettelyyn. Milloin vaihtoehtoja ei voida luontevasti muodostaa, tarkastellaan 0-vaihtoehtoa eli nykytilaa. Keskusteltiin myös siitä, tulisiko viranomaisen lausunnossaan suositella jotain vaihtoehtoa toteutettavaksi. Ainakin toteuttamisen kannalta epärealistiset tulisi todeta.

Vaikutukset

Vaikutusten arvioinnin laajuus määräytyy pitkälti YVA-lain ja -asetuksen mukaan. Arvioinnissa tulee käyttää sekä aluekeskusten sisäistä että ulkopuolista asiantuntemusta (läänihallitukset, yliopistot, korkeakoulut).

Käytännön arviointityössä on esimerkiksi taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arvioiminen osoittautunut ongelmalliseksi. Kehittämistehtävänä tulisiakin selvittää taloudellisten vaikutusten arvioimista yhtäältä YVA-vaiheessa ja toisaalta lupaprosessissa. Myös sosiaalisten vaikutusten arviointimenettelyä ja sen kytkemistä YVA-prosessiin tulee kehittää. Lähemmin tulisi myös selvittää, miten yhteysviranomaisen olisi syytä ohjata käytännön arviointityötä.

3.4 Hanke-YVA, direktiivimuutos ja sen vaikutus

HankeYVAa ohjaa EU-maissa direktiivi (85/337/ETY) vuodelta 1985. Direktiiviä muutettiin vuonna 1997 ja sen edellyttämät muutokset on saatettava voimaan jäsenmaissa 14.3.1999. Muutosdirektiivin (97/11/EY) tavoitteena on yhdenmukaistaa eri EU-maiden käytäntöä ympäristövaikutusten arvioinnin soveltamisessa. Muutos merkitsee YVA-menettelyn piiriin tulevien hanketyyppien täsmentämistä ja niitä koskevien raja-arvojen tarkistamista.

Vaikka Suomen YVA-laissa (468/94) ja YVA-asetuksessa (792/94) on pystytty ennakkoimaan kansainvälinen kehitys hyvin, joudutaan YVA-asetuksen hankeluetteloon tekemään joitain tarkennuksia.

Ulla-Riitta Soveri
Ympäristöministeriö

YVA-direktiivi on luonteeltaan minimidirektiivi, jota tiukemmat kansalliset määräykset ovat mahdollisia. Seuraavassa on lueteltu niitä YVA-asetuksen (792/1994) kohtia, joihin muutosdirektiivin johdosta joudutaan tekemään tarkennuksia tai täsmennyksiä.

- jätehuoltoa koskevaan hankeluettelon kohtaan 6 lisätään jätteiden kemiallinen käsittely;
- metallimalmien ja muiden kaivoskivennäisten louhintaa koskeva kohta 8, johon on tarkoitus sisällyttää muun muassa turvetuotanto, kun yhtenäiseksi katsottava tuotantopinta-ala on yli 150 hehtaaria, sekä avokaivokset, joiden pinta-ala on yli 25 hehtaaria;
- moottori- ja moottoriliikenneteitä koskeva kohta 10, jota tarkennetaan: 'moottori- ja moottoriliikennetiet sekä nelikaistaisiksi uusittavat tai levennettävät enintään kaksikaistaiset tiet, joiden pituus on yli 10 km';
- öljyn ja muiden nesteiden kuin veden kuljetusta koskevaan kohtaan 11 tehdään mm. seuraava täsmennys: 'kaasu-, öljy- tai kemikaaliputket halkaisijaltaan yli 800 mm ja pituudeltaan yli 40 km; Voimajohdot jännitteeltään vähintään 220 kV ja pituudeltaan 15 km';
- meriväyliä koskevaan kohtaan 12 tehdään seuraava lisäys: 'Väylien ja satamien lisäksi lastaus- ja purkulaiturit sekä ulkosatamat yli 1350 tonnin aluksille';
- hankeluettelon kohta 13 muutetaan: 'jätevedenpuhdistamot, myös muut kuin yhdyskuntajätevesille tarkoitettut, joiden kapasiteetti on yli 150 000 asukasvastinelukua';
- patoturvallisuuslain (413/84) 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuja patoja koskevaan kohtaan 14 lisätään tekoaltaat laajuudeltaan yli 10 miljoonaa m³ ja veden siirto vesistöalueelta toiselle;
- pohjaveden ottoa koskevaan kohtaan 15 lisätään tekopohjaveden muodostaminen;
- kohtaan 16 lisätään raakaöljyn ja maakaasun kaupallinen tuotanto;
- kohtaan 18 lisätään yksityiskohtaisemmat määritelmät ydinvoimalaitoksista ja radioaktiivisesta jätteestä;
- uutena asiana ehdotetaan hankeluetteloön lisättäväksi suuret kanalat ja sikalat.

Uusia YVA-hankkeita on lähivuosina odotettavissa lähinnä turvetuotannosta, kaatopaikoista, jätteiden käsittelystä sekä saastuneiden maa-alueiden kunnostamisesta.

3.5 Ohjelmien ja suunnitelmien ympäristövaikutusten arviointi

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (468/1994, 24 §) edellyttää, että ympäristövaikutukset selvitetään ja arvioidaan riittävässä määrin viranomaisen valmistellessa sellaisia suunnitelmia ja ohjelmia, joiden toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Näitä ovat ympäristöpoliittisten suunnitelmien ja ohjelmien lisäksi esimerkiksi energiaa ja liikennettä sekä vero-, maksu- ja tukipolitiikkaa koskevat suunnitelmat ja ohjelmat.

Ulla-Riitta Soveri
Ympäristöministeriö

Euroopan yhteisöjen komissio on 4.12.1996 antanut ehdotuksen direktiiviksi tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi antaa mahdollisuuden ympäristövaikutusten käsittelyyn suunniteltaessa erilaisia toimenpidekokonaisuuksia ja yhteiskunnallisia ohjauskeinoja. Tällaisten arviointien avulla voidaan nykyistä paremmin havaita epäsuoria ja kertautuvia ympäristövaikutuksia. Tavoitteena on lisäksi edistää kansalaisten, yhteisöjen ja viranomaisten mahdollisuuksia osallistua suunnitteluun sekä parantaa edellytyksiä sovittaa yhteen näkökantoja ja tavoitteita, suunnitelmia ja ohjelmia valmisteltaessa.

Ohjelmien ja suunnitelmien ympäristövaikutusten arvioinnin tulisi periaatteessa muodostaa perusta yksittäisten hankkeiden suunnittelulle; tämä helpottaisi muun muassa vaihtoehtojen vertailua.

YVA-lain mukaan valtioneuvosto voi antaa yleisiä ohjeita suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. Ympäristöministeriössä on parhailleen valmisteilla ohjeet suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioimiseksi. Ohjeissa tullaan antamaan suosituksia arviointien toteuttamisesta ja esittelemään arviointikokemuksia.

Ympäristövaikutusten arvioinnin tarve riippuu siitä, aiheuttaako suunnitelman tai ohjelman toteuttaminen merkittäviä ympäristövaikutuksia. Tällaisia vaikutuksia aiheutuu mm. silloin, kun suunnitelma tai ohjelma vaikuttaa tuotannon tai kulutuksen rakenteeseen (esim. tuotantoa koskevat kiellot ja rajoitukset; jätehuoltoa koskevat säädökset, välilliset verot), alue- tai yhdyskuntarakenteeseen tai luonnonvarojen käyttöön.

Ohjelmien ja suunnitelmien ympäristövaikutusten arviointi poikkeaa monin tavoin yksittäisten hankkeiden yva-menettelystä. Tulevat ohjeet koskevat tiettyjen arviointiperiaatteiden noudattamista. Velvoitteita yhdestä, kaikkiin erilaisiin suunnittelutilanteisiin sopivasta menettelystä ei voida antaa.

3.6 Ympäristöministeriön yva-harkinnan päätökset ja perustelut

YVA-lain 4 §:n 2 momentin mukaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyä sovelletaan yksittäistapauksissa myös muihin kuin YVA-asetuksen hankeluettelossa mainittuihin hankkeisiin. Tämä on tarpeen, kun hankkeen ennakoitavat vaikutukset ovat merkittäviä ja rinnastettavissa hankeluettelossa mainittujen hankkeitten vaikutuksiin.

Yksiselitteisiä harkinnanvaraisuuden kriteereitä on vaikea määrittää. Ongelmaa on kansainvälisissä yhteyksissä pyritty lähestymään määrittelemällä hanketyypit ja arvioimalla YVA:n tarpeellisuus hankkeen koon, kapasiteetin, investoinnin suuruuden tai muun tunnusluvun perusteella. Toinen lähestymistapa on ollut edellyttää alustava YVA niiltä hankkeilta, joilla todennäköisesti on varsin merkittäviä vaikutuksia ympäristöön. Kolmantena vaihtoehtona, jota meillä Suomessa on sovellettu, on vapaamuotoinen ja tapauskohtainen arviointi, jonka tekee alueen yhteysviranomainen.

Ulla-Riitta Soveri
Ympäristöministeriö

YVA-menettelyn soveltamisesta harkinnanvaraisissa tapauksissa päättää ympäristöministeriö joko yhteysviranomaisen esityksestä tai omasta aloitteestaan. Ydin-energiահankkeiden osalta päätöksen tekee kauppa- ja teollisuusministeriö.

Ympäristöministeriö on antanut harkinnanvaraista YVAA koskevan päätöksen seuraavista hanketyypeistä: valimot ja sulatot, jätehuoltohankkeet, moottori- ja moottoriliikennetiet, rautatiet ja lentokentät, meriväylät, yhdyskuntajätevesien käsittely, säännöstelyhankkeet, metsä-, suo- tai kosteikkoluonnon muuttaminen, maa- ja metsätalous, sekä kalankasvatus, matkailu, sillat.

YVA-direktiivin muutos sisältää harkintakriteereitä, jotka koskevat hankkeen ominaisuuksia, sijaintia ja hankkeen vaikutuksia. Hankkeen ominaisuuksia tulisi sen mukaan arvioida ottaen erityisesti huomioon seuraavia näkökohtia:

- hankkeen koko
- yhteisvaikutus muiden hankkeiden kanssa
- luonnonvarojen käyttö
- jätteiden muodostuminen
- pilaantuminen ja haitat
- onnettomuuksien riski ottaen erityisesti huomioon käytössä olevat aineet ja tekniikat.

Hankkeen vaikutusalueella olevan ympäristön herkkyyttä arvioitaessa on otettava erityisesti huomioon

- nykyinen maankäyttö
- alueen luonnonvarojen runsaus, laatu ja uudistumiskyky
- luonnon sietokyky, ottaen erityisesti huomioon
 - a) kosteikot
 - b) rannikkoalueet
 - c) vuoristo- ja metsäalueet
 - d) kansallis- ja luonnonpuistot
 - e) jäsenvaltioiden lainsäädännössä luokitellut tai suojellut alueet
 - f) alueet, joilla yhteisön lainsäädännössä vahvistetut ympäristön laatustandardit on jo ylitetty
 - g) tiheään asutut alueet
 - h) historiallisesti, kulttuurisesti tai arkeologisesti merkittävät alueet

Hankkeen mahdollisten vaikutusten merkitystä on tarkasteltava edellä määriteltujen kriteerien perusteella ja ottaen huomioon erityisesti

- vaikutuksen laajuus
- rajojen yli ulottuva vaikutus
- vaikutuksen voimakkuus ja moninaisuus
- vaikutuksen todennäköisyys
- vaikutuksen kesto, taajuus ja palautuvuus.

3.7 Mitä tapahtunut YVAn jälkeen?

Yhteysviranomaisen tehtävänä on sovittaa yhteen YVA-menettely muiden lakien mukaisiin menettelyihin yhteistyössä asianomaisten viranomaisten kanssa. Yhteensovittaminen koskee eri lakien mukaisia menettelyjä ja selvitysvaatimuksia. YVA-lain 3 §:ssä on sitä koskeva pääsääntö. Sen mukaan YVA-lakia sovellettaessa otetaan huomioon, miten ympäristövaikutuksia voidaan selvittää muun lain mukaisessa suunnittelu- ja lupamenettelyssä.

YVA-laki on ollut voimassa vasta muutaman vuoden, joten kokemuksia 'YVA:n jälkeisestä elämästä' ei ole kovin paljon vielä olemassa. Neuvottelupäivillä valotettiin asiaa kuitenkin vesioikeuksien näkökulmasta (a), sekä erään rajaseudulla sijaitsevan YVA-hankkeen (b) kannalta.

(a) Tapio Kovanen, Länsi-Suomen vesioikeus

YVA sijoittuu hankkeen elinkaaren alkuvaiheeseen ja se on lähinnä suunnittelun apuväline; varsinainen päätös hankkeen toteuttamisesta tehdään lupamenettelyssä.

Vesilupa on yksilöllinen lupa tiettyyn hakemukseen. Vesioikeus voi harkita hankkeen toteuttamista tietyillä ehdoilla, tai sen jättämistä toteuttamatta. Vesioikeudella on mahdollisuuksia jossain määrin muuttaa hankkeen toteuttamistapaa, mutta ei valita täysin eri vaihtoehtoa.

YVA-selvityksiä käytetään apuna lupaharkinnassa, minkä lisäksi vesilupaa varten tarvitaan yksilöity omistusselvitys ja tarkempi kuvaus vaihtoehdosta, jolle lupaa haetaan. Havainnollinen YVA-selostus auttaa saamaan hankkeesta hyvän kokonaisnäkemyksen. YVA-menettelyn avulla saadaan myös hyötyjä ja haittoja koskevaa tietoa intressivertailun pohjaksi. YVA-selvitykset tausta-aineistoihin sekä YVAn arviointiselostus liitetään yleensä lupahakemukseen.

YVAssa kuulemisesta tiedotetaan ilmoitustauluilla ja sanomalehdissä, kun taas vesilain mukaan asianosaisia kuullaan yksilöidysti: niille, joiden etuun hanke saattaa vaikuttaa, lähetetään kuulutus henkilökohtaisesti. Vesilain kuulemiseen ja siihen liittyvään muistutuksen tekoon vesioikeudelle liittyy myös kysymys puhevallan säilymisestä.

YVAn keskeinen merkitys on siinä, että menettelyn aikana saattaa tulla esille ongelmia, jotka helpottavat myöhemmin toteutettavaa lupaprosessia: tällaisia ovat esimerkiksi hankkeeseen liittyvien mittavien ongelmien tunnistaminen ennakolta samoin kuin tieto siitä, koskeeko hanketta mahdollisesti vesilain 2L5 §:n ehdoton luvanmyöntämiskielto. Myös hankkeen vaikutusalueen rajaaminen, joka YVAssa joudutaan tekemään, on lupaprosessin kannalta tärkeä.

(b) Erkki Kantola, Lapin ympäristökeskus

Outokummun Tornion tehtaiden laajentaminen

Erkki Kantola esitteli Tornionjokivarressa sijaitsevaa teräskombinaattia koskevaa YVAA. Kyseessä on Euroopan toiseksi suurin ruostumattoman teräksen valmistaja, jonka tuotannon laajentamiseen tulee ympäristöministeriön päätöksen 12.3.1996 nojalla soveltaa ympäristövaikutusten arviointimenettelyä. Suunnitelmassa tarkastellaan neljää vaihtoehtoa, joista 0-vaihtoehdossa tuotantolaajennuksia ei toteuteta ja tuotantokapasiteetti säilyy ennallaan. Vaihtoehdoissa 1 - 3 tuotantolaitosten ferrokromi- ja terästuotantoa nostetaan asteittain.

YVA-menettely käynnistyi vuoden 1996 alkupuolella ja päättyi 20.6.97. Tehdaslaajennuksen toteuttaminen edellytti ympäristölupamenettelyn mukaista ympäristölupaa, jota haettiin Lapin ympäristökeskuksesta. Ympäristölupakäsittelyssä sovellettiin pohjoismaista ympäristönsuojelusopimusta. Maa-ainesten otto vaati luvan ko. kunnalta; vesipuolen luvat myönsi suomalais-ruotsalainen rajajokikomisio.

Arviointiselostuksesta annetuissa lausunnoissa todettiin muun muassa, että arvioinnissa ei ole tehty haittojen vähentämiseen tähtäävien teknisten toimenpiteiden vertailua eikä selkeää vertailua vaihtoehtojen välillä. Hankkeen ympäristövaikutusten arviointia pidettiin kuitenkin riittävänä sillä edellytyksellä, että ympäristöselvityksiä tarkennetaan tulevaisuuden suunnittelu- ja lupamenettelyissä, ja että seuranta järjestetään. Seuranta varten perustettiin ryhmä, jossa on edustajia lääninhallituksesta, Haaparannan kunnasta ja Tornion kaupungilta.

Kyseessä oli ensimmäinen ympäristövaikutusten arviointimenettely, joka koski monipuolista teollisuusintegraattia. Integraattiin sovellettiin, sen sijainnista johtuen, ensimmäistä kertaa Suomessa YVA-lain kansainvälisiä säännöksiä. YVA-menettely teki mahdolliseksi kokonaiskuvan saamisen hankkeesta ja sen ympä-

ristövaikutuksista. Eräänä ongelmana nousi käydyssä keskustelussa esiin hankkeen pitkä elinkaari: jos suunnittelu ja toteutus eri vaiheineen venyvät pitkiksi, kuinka kauan toteutettu YVA-menettely on voimassa?

3.8 YVA omassa toiminnassa

Asiantuntemus ja aikataulut ovat keskeisiä kysymyksiä, kun pohditaan YVAa yhteysviranomaisen omassa toiminnassa. Yhteysviranomaisella tulisi olla riittävät valmiudet ottaa kantaa arviointiohjelmaan ja arviointiselostukseen; ihanne-tapauksessa tämä edellyttäisi monialaista teoreettisluonteista tietämystä yhdistettynä vankkaan suunnittelukokemukseen. YVAN monitieteisyys korostaa yhteistyötä eri alojen viranomaisten sekä korkeakoulujen ja yliopistojen välillä.

Eero Kaakinen
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus

Omaan toimintaan liittyviä laajoja suunnitelmia ovat esimerkiksi ympäristönsuojelun edistäminen, maankäyttö ja luonnon virkistyskäyttö, pieniä hankkeita vesi-vara- ja yleisen ympäristönsuojelun ja kunnostuksen sekä virkistyskäytön hankkeet. Oleellista aluekeskuksen toiminnan kannalta on YVALain 25 §:n selvilläolovelvollisuus: 'hankkeesta vastaavan on .. oltava riittävästi selvillä hankkeen ympäristövaikutuksista siinä laajuudessa, kun kohtuudella voidaan edellyttää.'

Keskeisiä kehittämistarpeita liittyy muun muassa arvioinnin organisointiin ja tiedon kulkuun; tärkeä kehittämiskohde on viraston sisäinen yhteistyö (tietämyöskentely, YVA-ryhmät) ja sitä kautta osallistumisen parantaminen. Erikseen tulisi sopia yhteistyön järjestämisestä muiden tahojen laatimissa suunnitelmissa ja ohjelmissa, esimerkkinä alueellinen metsätaloussuunnitelma.

Ympäristönsuojeluhankkeita koskeva tiedottaminen on kansalaisten näkökulmasta tärkeätä; Eero Kaakinen esitti puheenvuorossaan, että ympäristöministeriöllä voisi olla tässä tärkeä rooli. .

3.9 Yhteysviranomaisen mahdollisuudet tiedottamisessa sekä kansalais- ja muun palautteen keräämisessä

YVA-lain 8 ja 11 §:n mukaan on yhteysviranomaisen huolehdittava arviointiohjelmasta ja arviointiselostuksesta tiedottamisesta. Samoin yhteysviranomaisen on huolehdittava siitä, että pyydetään tarvittavat lausunnot ja varataan mahdollisuus mielipiteiden esittämiseen selvitysten riittävydestä ja tarkasteltujen vaihtoehtojen ympäristövaikutuksista.

Tiedottamisen ja kuulemisen kanavia on useita; riippuu hankkeesta, millainen tapa kannattaa valita. Vuorovaikutuksen toimivuuteen suunnittelija ja yhteysviranomaisen vaikuttaa eri tavoin.

Seija Korhonen
Ympäristöministeriö
Anna-Leena Manner
Suomen ympäristökeskus

Vuorovaikutus YVA-prosessissa täsmennetty lain 11 §:ssä. Yhteysviranomainen voi valita aktiivisen tai passiivisen roolin vuorovaikutuksessa, joka on täsmennetty YVA-lain 11 §:ssä.

Tiedottaminen voi olla yksisuuntaista, kaksisuuntaista tai aidosti vuorovaikutteista; tiedottamisen kanavia ovat muun muassa virallinen kuuluttaminen, media, esitteet, tiedotteet, näyttelyt; tiedon vaihto voi tapahtua esimerkiksi kyseilyn ja haastatteluin tai yleisötilaisuuksissa.

Yhteistyötä suunniteltaessa on hyvä pitää mielessä, että ryhmä ei koskaan käyttyädy kuten yksilö; myös ihmisten tapa hahmottaa ympäristöään on erilainen riippuen siitä, onko kyseinen henkilö voittopuolisesti visuaalinen, auditiivinen vai kinesteettinen. Keskustelukanavat, joita YVA-prosessiin osallistujat käyttävät, vaihtelevat hieman riippuen siitä, tarkastellaanko viranomaisia ja muita asiantuntijoita, vai kansalaisia ja muita alueella toimijoita. Informaation väyliä ovat ensiksi mainitussa tapauksessa lausunnot, hankeryhmät, asiantuntijaseminaarit, sekä haastattelut, kahdenkeskiset neuvottelut ja ryhmäkeskustelut. Jälkimmäisessä tapauksessa taas painottuvat virallisten kuulutusten ohella esimerkiksi ryhmäkuulemiset ja -keskustelut sekä yleisötilaisuudet.

Osallistumista ja vuorovaikutusta on käsitelty esimerkiksi seuraavissa julkaisuissa:

- Tielaitoksen vuoropuheluopas /10/
- Metsähallituksen osallistuvan suunnittelun opas /3/
- Tiehankkeiden ympäristövaikutusten arviointia koskeva julkaisu /8/

Tiedottamisessa tulisi aina käyttää sellaista kieltä, jota tiedon vastaanottaja ymmärtää. Kun kieltä ei ymmärretä, ei tieto kulje.

3.10 YVA-sivut internetissä

Ympäristövaikutusten arviointia koskevat tietojärjestelmät ovat tällä hetkellä kehitteillä suurimmassa osassa EU-maita. Suomen Internet-järjestelmää voitaneen kansainvälisestäikin pitää sangen kehittyneenä.

Anna-Leena Manner
Suomen ympäristökeskus
Panu Kontio
Suomen ympäristökeskus

Taustaa

Ympäristöministeriö päätti perustaa YVA-sivut internettiin keväällä 1997 palvelemaan omaa hallintoa, sidosryhmiä ja muita YVA-asioista kiinnostuneita. Lisäksi ne toimivat tiedotuskanavana kansalaisille. Hanketta käsiteltiin jo vuoden 1996 YVA-yhteysviranomaisten neuvottelupäivillä. Aluekeskukset pitivät hanketta tarpeellisenä ja YVA-yhteyshenkilöt olivat valmiita hoitamaan YVA-sivujen ylläpidon.

YVA-sivut

YVA-kotisivu löytyy osoitteesta <http://www.vyh.fi>. YVA-asiakirja-arkiston päivittävät aluekeskukset ympäristöministeriön kirjeen 1.4.1997 mukaisesti. Hanke-luetteloihin tehdään linkit yhteysviranomaisen ohjelmasta ja suunnitelmasta antamaan lausuntoon.

Aluekeskusten valmiudet sivujen ylläpitoon

Aluekeskusten YVA-arkiston ylläpito saataneen järjestykseen vuoden loppuun mennessä. Päivitysoikeudet on annettu aluekeskusten esitysten mukaisesti seuraaville:

UYK	Marke Kaukonen, Anne Katajala
LOS	(ilm.myöh)
HAM	Varpu-Leena Saastamoinen
LSA	(ilm.myöh)
ESA	Anna-Liisa Penttinen
KAS	Juha Rantala
PKA	Ritva Riikonen
KSA	Esa Mikkonen
PSA	Ahti Itkonen
KPO	Kaija Järvinen
PPO	Mika Kastell
LAP	Leena Ruokanen

YVA-hankeen sivu

Internetissä oleviin asiakirjoihin on hyvä lisätä asian yhteyshenkilön aktivoitu sähköpostiosoite, koska se nopeuttaa yhteydenottoa.

Otsikoinnit

Asiakirjoissa väliotsikot helpottavat lukemista erityisesti, jos annetuista lausunnoista haetaan vain yhtä asiakohdtaa.

Neuvottelupäivillä ehdotettiin, että ympäristöministeriö ja SYKE järjestäisivät päivän pituisen koulutustilaisuuden YVAsta internetissä.

3.11 Ajankohtaista

Opas, joka koskee YVAa kaavoituksessa, valmistuu syksyllä. Valmisteilla on tällä hetkellä useita YVAan ja sen kehittämiseen liittyviä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Vuorovaikutusta kehittävässä tutkimuksessa /1/ vuorovaikutus liittyy muun muassa suunniteltavan hankkeen tavoitteisiin Tärkeää vuorovaikutuksen analysoinnissa on näkemyserojen tunnistaminen sekä ristiriitojen hallinta. Tiedon hyväksikäyttäminen sekä erilaiset intressit ja arvot ovat keskeisiä analysoitaessa muutoksia eri osapuolien näkemyksissä, sekä suunnittelua oppimisprosessina.

Muita YVAa koskevia tutkimushankkeita ovat muun muassa Pohjoismaiden Ministerineuvoston aloitteesta käynnistetty verkostoitumista koskeva tutkimus, alueellisen ympäristöohjelman sosiaalisten vaikutusten arvioiminen, osallistumisen järjestämisen Vuosaaren satamahankkeessa, sekä metsätalouden suunnitelmien ja ohjelmien YVA/3/.

3.12 Neuvottelupäivillä käsiteltyä aineistoa

- 1) Haverinen, Risto. 1999. Vuorovaikutuksen jäsentäminen ympäristövaikutusten arvioinnissa. Opas hankkeesta vastaaville, suunnittelijoille ja yhteysviranomaisille. Ympäristöopas. Suomen ympäristökeskus. Helsinki.
- 2) Hildén, Mikael & Ostamo, Eira & Rahikainen, Mika & Päivärinne, Anna-Mari. 1997. Arviointiselostusten laadunarviointi. Ympäristöopas 33, ympäristöpolitiikka. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- 3) Hyvärinen, Marketta. 1997. Ympäristövaikutusten arvioinnin kehittäminen metsätalouteen liittyvässä suunnittelussa: esimerkisuunnitelmien tarkastelu. Suomen ympäristö. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. Oulu.
- 4) Kokko, Kai. 1997. Ympäristövaikutusten selvittäminen seutu- ja yleiskaavoituksessa: oikeudellisesta näkökulmasta. Suomen ympäristö. Ympäristöministeriö. Helsinki.
- 5) Nordisk Ministerråd. Ett nordiskt MKB-nätverk. Rapport om nätverksuppbyggnad. TemaNord 1999:526.

- 6) Nurmikolu, Markku. 21.9.1998. Selvitys harkintaperusteista YVA-menettelyn soveltamisessa. Luonnos.
- 7) Ostamo, Eira ja Hildén, Mikael. 1998. YVA-yhteysviranomaisten lausuntojen laatu: ympäristövaikutusten arviointimenettelyt 1994 - 1997. Suomen ympäristö 184. Ympäristöministeriö. Helsinki.
- 8) Tiehankkeiden ympäristövaikutusten arviointi. Ohje suunnittelijoille. 1997. Tielaitos, tie- ja liikennetekniikka. Helsinki.
- 9) Turtiainen, Markku. Vertailu ja vertailumenetelmät. Valmisteilla oleva tutkimus. Neuvottelupäivillä kuultiin Markku Turtiaisen ajatuksia ääninauhalta.
- 10) Vuoropuheluopas. 1997. Tielaitoksen selvityksiä 14/1997. Tielaitos, tie- ja liikennetekniikka. Helsinki.

Liite I. “Tragedia, komedia vai farssi?” – Kansalaisliikkeen suhtautuminen YVA-menettelyyn ydinjätteiden loppusijoitushankkeessa

Matti Kojo
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos

Johdanto

Pääotsikon sanat “Tragedia, komedia vai farssi?” ovat ydinjätteiden loppusijoittamista vastustavan Loviisa-liikkeen puheenjohtajan Thomas Rosenbergin kiteytys Posivan ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn demokraattisuudesta (Rosenberg 1999a). Rosenberg tyrmää myös arvion, jonka mukaan kansalaisten kiinnostuksen puute YVA:an johtuisi siitä, että menettelyä ei vielä tunneta riittävästi hyvin.

“Om folk inte vill delta i en procedur som varar i flera år, och ändå inte leder nånvart, så beror det nog inte på ovana utan på att de använder sitt sunda förnuft.” (Rosenberg, 1999b, 19)

Ympäristövaikutusten arviointimenettelylle langetettu tuomio on tyly. Rosenbergin kriittisyys herätti pohtimaan tuntoja YVA-menettelyä kohtaan myös muissa tutkimuskunnissa. Millainen suhtautuminen ydinjäte-YVA:an oli niillä kansalaisilla, jotka muutoinkin osallistuivat aktiivisesti tutkimuskunnissa käytyyn keskusteluun?

Valitsin tarkastelukohteeksi Kuhmon, jossa ydinjätekamppailua käytiin yli kymmenen vuotta (ks. Litmanen 1994; Suominen 1998; Kojo & Suominen 1999). Kuhmolainen Romuvaara-liike oli erittäin aktiivinen toimija ydinjättekysymyksessä jo vuosia ennen YVA-menettelyä, joten liikkeen suhtautumisesta itse menettelyyn voi tehdä johtopäätöksiä siitä, minkälaisista lisäarvoista YVA-menettely toi prosessina paikalliseen keskusteluun.¹ Tulee tosin muistaa, että kyseessä ei ole yleistys kuhmolaisten asennoitumisesta YVA-menettelyyn (ks. yleisöpalautteesta Leskinen ym. 1997; Hokkanen 1998; Pasanen 1998). Toisaalta juuri vastustavan kansalaisliikkeen “perusasennoituminen” Posivaan ja asenteen tiedostaminen tekevät tarkastelusta entistä mielenkiintoisemman. Tulisihan hankkeesta aktivoituneiden kansalaisten olla yksi keskeinen kohderyhmä YVA:ssa, sillä kansalaisliikkeen asennoituminen vaikuttaa olennaisesti YVA-menettelyyn ja itse hankkeen uskottavuuteen sekä paikallisesti että yleisesti.

Kuhmon esimerkin avulla haluan osoittaa ensinnäkin sen, millaiseen toimintakenttään YVA-menettely voi joutua. Kenttä ei suinkaan ole “puhdas pöytä”, vaan eri osapuolet ovat saattaneet toimia jo vuosia hankkeen parissa, mikä helposti johtaa hyvinkin valmiiseen asetelmaan ja leirien muodostumiseen. Hankkeella on siis tietty suunnitteluhistoria. Toiseksi esimerkki osoittaa, kuinka YVA:n vaikutus päätöksentekoon ei ole pelkkä lääkeruisku, jolla tieteellisesti tutkitut vaikutukset pistetään päättäjien tai kuntalaisten tietoisuuteen. Kansalaisliikkeellä on olennainen rooli YVA:n “markkinoinnissa”. Niinpä erityisesti YVA:n vaikuttavuutta tutkittaessa on huomioitava konteksti, jossa menettely suoritetaan.

¹ Tutkimusaineistona oli Romuvaara-liikkeen kirjallista materiaalia, kuten jäsentiedotteita ja mielipidekirjoituksia, vuosilta 1997–99. Aineisto ei kuitenkaan sisältänyt Romuvaara-liikkeen tuki ry:n kokouspöytäkirjoja.

Kuhmolainen ydinjättekamppailu pähkinänkuoressa

Tieto Kuhmon valinnasta ydinjätteiden loppusijoituspaikkatutkimuksiin saavutti kuntalaiset joulukuussa 1985, joilloin paikallislehti Kuhmolainen uutisoi asian. Reilun vuoden kuluttua Kuhmon kaupunginhallitus ilmaisi myönteisen kantansa Teollisuuden Voima Oy:n (TVO) kallioperätutkimuksiin. Tutkimukset alkoivat huhtikuussa 1987, jonka jälkeen myös TVO:n näkyvyys paikkakunnalla lisääntyi huomattavasti. TVO järjesti mm. tapaamisia ja matkoja kyläyhdistysten kanssa ja se sponsoroi erilaisia yhdistyksiä ja tilaisuuksia. (Litmanen 1994, 72-90.) Asenteisiin vaikuttaminen oli alkanut.

Kamppailun ydin oli hankkeen, ydinjätteiden loppusijoituksen, paikallinen hyväksytävyys. Kaupunginhallitus antoi "luvan" tutkimuksiin, mutta päätös ja itse päätöksentekomenettely eivät nauttineet riittävää poliittista tukea. Osa kuntalaisista koki tulleen ohitetuksi kysymyksessä, joka oli heille hyvin tärkeä. Tämä synnytti vuosia kestäneen reagoinnin.

TVO kysyi siis kaupungin mielipidettä hankkeeseen keväällä 1987. Jos TVO olisi toteuttanut ydinjätepolitiikkaa kaikkein "raa'immalla" tavalla, se olisi voinut aloittaa tutkimukset kysymättä kunnan mielipidettä, sillä kallioperätutkimuksiin tarvittiin vain maanomistajan lupa. Kuhmossa Romuvaaran tutkimusalueen omistaa Metsähallitus. Hyväksynnän saamisessa Suomen ydinjätepolitiikka eroaakin olennaisesti Ruotsista, jossa jo paikkatutkimuksiin tarvitaan kunnan suostumus. Toisaalta Ruotsissa kunnilla ei puolestaan ole veto-oikeutta ydinjättekysymyksessä. (ks. Lidskog 1998, 45-51.)

Kuhmossa ydinjätteiden vastustus kanavoitui ensivaiheessa kolmen kylätöimikunnan ja Suomen Maaseudun Puolueen paikallisosaston kautta. Ydinjätteet olivat myös yksi kunnallisvaaliteema vuonna 1988. Erityisen voimakkaasti Romuvaara-liike kampanjoi vuoden 1996 kunnallisvaalien alla kysymyksen esiinnostamiseksi ja onnistuikin siinä. Vastustajilla oli siten sanavaltaa myös kaupunginvaltuustossa.

Vuosina 1987-88 tehdyt kannanotot, kunnallisalitteet ja -valitukset eivät joltaneet vastustajien toivomaan tulokseen, mikä osaltaan aiheutti kansalaisliikkeen syntymisen vuoden 1989 aikana. Romuvaara-liike, jonka aktiiviryhmässä toimi kunnallispoliitikkoja, keräsi yli kolmen tuhannen nimen adressin, jonka tuella liike kampanjoi ydinjätteettömän Kuhmon puolesta. Yksi keskeisistä argumenteista oli imagohaitta Kuhmolle. Liikkeen toiminta tuotti tulosta kesäkuussa 1990, jolloin Kuhmon valtuusto otti periaatteellisen kielteisen kannan ydinjätteiden loppusijoitukseen. Tämä valtuuston kannanilmaisukaan ei saanut TVO:ta perääntymään Kuhmosta, mikä puolestaan "pakotti" liikkeen jatkamaan toimintaansa. Sitten kiista ydinjätteiden loppusijoituslaitoksen paikallisesta hyväksynnästä jatkui. (ks. Kojo & Suominen 1999.)

Kuhmossa YVA-menettely alkoi siis tilanteessa, jossa Posiva ja Romuvaara-liike kilpailivat suuren yleisön mielipiteestä. Avainasemassa tässä ydinjätteiden määrittelykamppailussa oli pääsy julkisuuteen. Posivalla oli kyllä resursseja markkinointiin, mutta siltä puuttuivat sopivat raamit, joiden turvin toimia. Romuvaara-liike pyrkiikin torjumaan systemaattisesti ydinjäteyhtiön yritykset rakentaa suhteita keskeisiin kuhmolaisiin sidosryhmiin kuten opettajiin ja urheilu- ja kulttuuriväkeen.

Romuvaara-liikkeen suhtautuminen YVA-menettelyyn

YVA-menettelyn ennakoiminen

YVA-menettelyyn liittyvän tiedottamisen ja osallistumisjärjestelyjen alkaminen vuonna 1997 avasi "uuden kauden" Posivan ja Kuhmon kaupungin välillä. Yhteydenpitoa oli toki ollut jo aikaisemminkin mm. tiedottamista "TVO tutkii" -lii-

telehtien muodossa. Uutta sen sijaan oli yhteydenpidon järjestämisen lakivelvoiteisuus ja yhteydenpidon kohdistuminen myös laajempiin kansalaisryhmiin, ei siis pelkästään kuhmolaisiin päättäjiin (ks. Posiva 1998, 68-71).

YVA:n tulemiseen reagoitiin kunnassa perinteisesti, sillä asiaa varten perustettiin työryhmä. Myös Romuvaara-liike reagoi välittömästi YVA:an. Liikkeen toimintasuunnitelmassa vuodelta 1997 käy ilmi, kuinka liike ei alunalkaenkaan jättäytynyt pelkästään "virallisten" kansalaisille suunnattujen osallistumismahdollisuuksien varaan, vaan liike oli kiinnostunut myös YVA:n kunnallispoliittisesta "ohjaamisesta". Siten liike toteutti vuorovaikutteisuutta, tosin täysin oma-aloitteisesti ja hankkeesta vastaavan näkökulmasta varmasti sangen itsepintaisesti. Liike halusi osallistua työryhmässä mahdollisesti tapahtuvaan suunnittelun (=YVA:n) suunnitteluun ja olla siten tietoinen Posivan toiminnasta kunnassa.

"Kuhmossa käynnistyy ydinjätteiden ympäristövaikutusten lakisääteinen arviointi. Kuhmon kaupunginhallitus on asettanut sitä varten laajapohjaisen työryhmän. Romuvaara-liikkeen on tärkeätä osallistua ympäristövaikutusten arvioinnin vaatimiin keskusteluihin ja kannanottoihin parhaalla mahdollisella tavalla." (Romuvaara-liike 1997a).

Osoitus liikkeen voimakkaasta vaikuttamisesta em. työryhmässä on esimerkiksi työryhmän nimi, sillä ryhmä nimettiin "Kuhmon kaupungin ja Posivan väliseksi seurantaryhmäksi", eikä yhteistyöryhmäksi kuten muissa ydinjätteen loppusijoituksen tutkimuskunnissa. Romuvaara-liike näyttää ymmärtäneen alusta alkaen YVA:n retorisen painoarvon. Posivalle ei annettu mahdollisuutta mainostaa liian maireasti suhteitaan Kuhmoon. Tämä retorinen tarkkuus ei suinkaan syntynyt YVA:n myötä, vaan liike oli kouliintunut tarkaksi paikallisessa, jo vuosia kestäneessä ydinjätteiden määrittelykampailussa. Lisäksi tulee muistaa, että osalla liikkeen jäsenistä oli myös kunnallispoliittista kokemusta mm. kaupunginvaltuustosta.

Romuvaara-liikkeen toimintasuunnitelmasta (1997a) on luettavissa YVA:n uskottavuuden kannalta yksi erittäin keskeinen seikka: *osallistumiseen kannustaminen*. Liikkeen johtoryhmä, joka oli muotoillut toimintasuunnitelman sanamuodon, ei suunnitellut Posivan YVA-menettelyn boikotointia, vaan kehotti liikkeen jäseniä osallistumaan. Suhtautuminen heijastaa suomalaiselle yhdistystoiminnalle tyyppillistä rauhanomaisuutta ja valistusoptimismia (ks. Siisiäinen 1998, 225-226). Osallistuminen "parhaalla mahdollisella tavalla" lienee tulkittavissa sekä osallistumisen määrää että laatua korostavaksi. Liikkeen johto ei kuitenkaan tässä yhteydessä ohjeistanut osallistumisen sisältöä millään tavalla.

Kriittisyys kasvaa

Liikkeen suhtautuminen YVA-menettelyyn sai kuitenkin hyvin nopeasti kriittisen sävyn, sillä jo toukokuussa 1997 YVA nähtiin vaihtoehdottomaksi ja ainoastaan Posivan päämääriä palvelevaksi.

"Ydinjätehuollon kritiikki ja koko kalliohautausperiaatteen kyseenalaistavat tutkimukset ja näkemykset eivät ole juuri päässeet vaikuttamaan ydinvoimateollisuuden toimienpiteisiin. Tutkimuspaikkakunnilla käynnistetty ympäristövaikutusten arviointi ei sekään anna sijaa uusien näkökulmien avaamiseen. Kalliohautaus kun on ydinvoimateollisuuden ainoa päämäärä." (Romuvaara-liike 1997b.)

"Ydinjäteyhtiö Posiva on aloittanut lakisääteisen ympäristövaikutusten kartoituksen, joka koteihin jaetusta esitteestä päätelleen on karkeasti johdatteluvaa markkinointia. Toivomme, että kuhmolaiset antavat yhtiölle pyydettyä palautetta ja sanovat selkeästi, mitä ajattelevat." (Romuvaara-liike 1997c.)

Mitä oli tapahtunut, kun vain pari kuukautta aikaisemmin liike oli kannustanut "osallistumaan parhaalla mahdollisella tavalla"? Vastausta on haettava Posivan toiminnasta. Yhtiö jätti YVA-ohjelmansa KTM:lle vasta helmikuussa 1998, mutta varsinaisen menettelyn alkamista edelsi joukko toimenpiteitä, joilla menettelyä tehtiin tunnetuksi "suurelle yleisölle" myös Kuhmossa (ks. Posiva 1998, 68-71). Keväällä kuhmolaisiin talouksiin oli jaettu Posivan ensimmäinen YVA-tiedote (Posiva 1997a). Myös paikallislehti Kuhmolaisen välissä ilmestynyt Posiva tutkii -liitelehti (Posiva 1997b) kertoi YVA:n laatimisesta. Maaliskuusta lähtien Posiva oli myös järjestänyt pienryhmätapaamisia, joissa hankkeen lisäksi esiteltiin myös YVA-menettelyä.

YVA oli saapunut Kuhmoon. YVA merkitsi sitä, että Posiva oli saanut uuden mahdollisuuden näyttäytyä kuhmolaisille. Ensimmäinen kerta vuonna 1987, jolloin TVO ilmoitti Kuhmon valinnasta alustaviin paikkatutkimuksiin, johti voimakkaisiin vastalauseisiin ja lopulta Romuvaara-liikkeen syntyyn vuonna 1989. YVA:a ei tietenkään aloitettu "puhtaalta pöydältä", ilman ennakkokäsityksiä hankkeesta, mutta jokatapauksessa YVA:n antamat raamit mahdollistivat, suorastaan velvoittivat, hankkeen esittelyn suoraan kuntalaisille. Posivan panostus hankkeen markkinointiin olikin hyvin mittava.

Mutta miten liike päätyi niin nopeasti, ennen ensimmäistään varsinaista yleisötilaisuutta, saati arviointiohjelmaa, tuomitsemaan YVA:n "karkeasti johdattelevaksi markkinoinniksi"? Oliko Romuvaara-liikkeen YVA-kriitikki suunnitelmallista Posivan mustamaalaamista, jossa yhtiön jalkojen alta yritettiin vetää matto heti alussa pois? YVA-menettelyn yleisen uskottavuuden kannalta on mielenkiintoista pohtia, mistä kriittiset johtopäätökset vedettiin.

Todennäköisintä on, että YVA:n leimautuminen tapahtui nimenomaan Posivan ensimmäisten YVA-tiedotteiden ja pienryhmätilaisuuksien takia. Posivahan järjesti Kuhmossa pelkästään maaliskuusta huhtikuussa 1997 seitsemän eri pienryhmätilaisuutta (ks. Pasanen 1998, 6-7, 22), joiden pohjalta liikkeen jäsenet muodostivat ensivaikutelman tulevasta YVA:sta. Lisäksi YVA-tiedotetta kritisoitiin mainosmaisuudesta sekä johdattelusta. Niinpä keskeisimpänä johtopäätöksenä YVA:sta oli jo toukokuussa 1997 vaihtoehtojen puuttuminen.

Siten parissa kuukaudessa liikkeen asennoituminen YVA:an muuttui odottavasta kriittiseksi. Täytyy toki muistaa, että taustalla oli koko ajan menneiden vuosien kädenvääntö Romuvaaran tutkimusten jatkamisesta, mutta myös YVA:an kohdistuneiden ennako-odotusten, joista keskeisimmät olivat riippumattomien asiantuntijoiden käyttö ja vaihtoehtojen esittely, mureneminen jo alkumetreillä aiheutti asennoitumisen muuttumisen.

Romuvaara-liikkeen johtopäätökset eivät kuitenkaan olleet YVA-menettelyä tyrmääviä, sillä jäsenistön ja kuhmolaisten laajemminkin toivottiin edelleen osallistuvan menettelyyn. Kaikista tutkimuspaikkakuntalaisista juuri kuhmolaiset antoivatkin eniten palautetta, sillä vajaasta 700 palautetusta Posivan YVA-tiedotteen palautelomakkeesta peräti 40 prosenttia oli Kuhmosta (Pasanen 1998, 23). Miksi liike siten kannusti osallistumaan? Jos miettii liikkeen kohderyhmää, siis loppusijoitushankkeeseen negatiivisesti suhtautuvia, niin ilmeinen tarkoitus oli saada heidät "liikkeelle" ja siten osoittaa konkreettisesti kuhmolaisten vastustus Posivalle sen järjestämissä tilaisuuksissa ja kyselyissä. Lisäksi keskustelun herättäminen hankkeesta ja julkisuuden hankkiminen liikkeen näkemyksille oli työlästä, joten YVA oli syytä käyttää hyväkseen. Liikkeellä ei myöskään ollut niin vahva kannatus Kuhmossa, että Posivalle olisi voinut antaa "vapaat kädet". YVA:a haluttiin siis käyttää omana äänitorvena.

YVA:n virallisuuden kaapu

Liikkeen jäsentiedotteesta loppuvuodelta 1997 käy ilmi, miten YVA-menettelyn laajuus ja monimuotoisuus oli koskettanut kuhmolaisia. Vaikka tiedotusta oli ollut paljon, ei loppusijoitusprosessin ja YVA-menettelyn eteneminen ollut kuitenkaan selvää edes aktiivisesti hanketta seuraavalle Romuvaara-liikkeelle. Esimerkiksi Posivan loka-marraskuussa 1997 järjestämät YVA-ohjelman laadintavaiheen tilaisuudet (ks. Leskinen ym. 1997; Hokkanen & Kojo 1998) sekoitettiin hankkeesta kuulemiseen.

"Kuhmoon kohdistuu loppusijoituksen ympäristövaikutusten arvioinnin myötä monenlaisia tutkimuksia ja kyselyjä. Romuvaara-liike toivoo, että kritiikki tulisi esille. Siis jaksetaan vastailla! () Loppusijoitusprosessiin sisältyy myös julkisia kuulemistilaisuuksia, joissa kansalaisilla on mahdollisuus lausua mielipiteitään ja vaatimuksiaan. Saamamme käsityksen mukaan näillä tilaisuuksilla on virallinen luonne ja niissä esitetyt kannanotot ja vaatimukset on Posivan otettava vakavasti. Erään suunnitelman mukaan ensimmäinen kuulemistilaisuus olisi jo viikolla 41, mutta asia varmistuu lehtiä seuraamalla." (Romuvaara-liike 1997d.)

Lakisääteinen menettely, jonka tavoite oli hankkeen monipuolinen julkinen käsittely, olikin oljenkorsi liikkeelle, joka oli vuosia yrittänyt ylläpitää keskustelua hankkeesta. YVA-prosessi sai hyvin virallisen oloisen leiman, mitä liike omalla virhetulkinnallaan vielä vahvisti. Esimerkki osoittaa kuinka hitaasti YVA-menettely sisäistetään kansalaisten keskuudessa ja kuinka kantaaottaminen ja vaatimusten esittäminen painottuivat tulkinnassa. Odotukset vaikutusmahdollisuuksista olivat ilmeisen suuret.

Julkisuuden hallinta YVA:n varjolla

YVA:n virallisuus oli yhä hämmäntävämpää, kun keskeisenä toimijana oli ydinjäteyhtiö Posiva, eikä esimerkiksi joku viranomaistaho. YVA-lainsäädännön heikkoutena pidettiin ennen kaikkea hankkeesta vastaavan keskeistä roolia, joka liikkeen mielestä jätti paikkakuntalaiset yhtiön armoille. YVA:n oli oletettu tuovan ns. vaihtoehtoisia asiantuntijoita julkisuuteen, mutta nyt asiantuntijoina esiintyivätkin vain posivalaiset. Siten YVA oli kuin Troijan hevonen, jolla Posiva ratsasti kuhmolaisten koteihin. Kriitikillään liike pyrkiin murtamaan YVA:n virallista asemaa.

"Kun esimerkiksi Sveitsissä ja Britanniassa asiantuntijat väittelevät ydinjäteongelmasta, saa meillä Suomessa ydinenergiateollisuus toimia rauhassa. Suomen yva-lainsäädännön salliessa on ydinjäteyhtiö Posiva Oy voinut suvereenisti hoitaa tutkimuspaikkakuntien yva-keskustelut ja esiintyä niissä ainoana asiantuntijana. Kriittiset puheenvuorot ovat jääneet paikkakuntien aktiivisten ihmisten ja kansalaisliikkeiden tehtäväksi." (Alanko, Pulkkinen & Mentula 1998.)

Epäilyt Posivan objektiivisuudesta olivat todella vahvat. Vastustajien näkökulmasta katsottuna kaikki yhtiön paikkakunnalla harjoittama toiminta kytkeytyi osaksi YVA:a ja sen luotettavuutta. YVA:a ei siis tarkastelu irrallisena, vaan mukaan kytkettiin mm. paikallisten yhdistysten sponsoroiminen. Liikkeen näkökulmasta ironisinta oli se, että mikään viranomaistaho ei puuttunut yhtiön toimintaan.

"Jääviysoongelma syntyy, kun kiistanalaisen ja monitahoisen hankkeen tutkimuksia ja yva-prosessia hoitaa jäteongelman haltija, Posiva Oy. Valvovat viranomaiset, kauppa- ja teollisuusministeriö ja säteilyturvakeskus, ovat olleet esillä etäisinä ja ikäänkuin Posiva toimet siunaavina eliminä. Mielestämme ympäristöministeriöllä tulisi olla merkittävä rooli ydinjätteiden huollossa toisin kuin nyt on laissa säädetty. Posiva Oy on koko ajan voinut toimia ja toiminut tutkijana, sponsorina, asiantuntijana, yva-ohjelman rakentajana, tiedottajana, ydinjätteiden markkinoijana ja sen mainostajana." (Romuvaara-liike 1998a.)

YVA ja siihen liittynyt tiedottaminen ja markkinointi ovat omalta osaltaan muokanneet paljon Romuvaara-liikkeen kaltaisten paikallisten kansalaisliikkeiden poliittista toimintatyyliä ydinjätehankkeessa. Koska suora kansalaisosallistuminen ei kiinnosta suurta yleisöä, ovat kamppailut siirtyneet yleisön perässä tiedotusvälineiden tarjoamille areenoille. Minkäänlaista varjo-YVA:a liikkeet eivät ole koonneet, mutta muutoin ne ovat olleet toiminnassaan hyvin aktiivisia YVA-menettelyn aikana, mikä on ollut kamppailua YVA:n Posivalle suomaa julkisuutta vastaan. Julkisuuden hankinnassa liikkeet ovat mielikuvitusrikkaudesta huolimatta Daavidin asemassa, mikä on herättänyt vaateita taloudellisten resurssien jakamisesta liikkeille. KTM myönsikin keväällä 1999, siis YVA:a ajatellen aivan viime metreillä, esimerkiksi Romuvaara-liikkeelle 14 000 markkaa hankkeeseen liittyvään tiedottamiseen (KTM 1999). Ilkikurisesti voikin todeta, että "huono isä" kompensoi oman tukensa puuttumista rahalla.

YVA-ohjelman kuulemisaikana liike vetosi suureen yleisöön ja esitti suoran toiveen siitä, mitä ministeriölle osoitettuun mielipiteeseen tulisi kirjoittaa:

"Ydinjätteen kalliohautauksen YVA-prosessille on ollut luonteenomaista se, että ongelman haltija Posiva on voinut esiintyä yhtäaikaan tutkijana, asiantuntijana ja markkinoijana. Järjestämässään yleisötilaisuudessa yhtiö jopa konsulttinsa kautta neuvoi, millaisia kannanottoja YVA-ohjelmasta sopii Kauppa- ja teollisuusministeriöön lähettää. Huolenpito on lähes hellyttävää. Romuvaara-liike toivoo myös, että kannanotot lähetetään. () Toivomme, että kuhmolaiset ja Kuhmon naapurikuntalaiset kritikoisivat koko YVA-lainsäädäntöä siitä, että se sallii edellä mainitun sisään lämpiämisen eikä vaadi avointa todella objektiivista asiantuntijakeskustelua, vaikka kyseessä on eräs aikamme isoista globaaleista ongelmista. () Toiseksi toivomme, että vaadittaisiin YVA-ohjelmaan siitä puuttuva 0-vaihtoehto eli selvitys mitä tehdään, jos loppusijoitus ei toteudu." (Romuvaara-liike 1998b.)

Liikkeellä voidaanakin nähdä selvä vahtikoiran rooli, jossa liikkeen läsnäolo, niin tilaisuuksissa kuin yleisemminkin, hillitsi Posivan "kotiinpäin vetoa". Kuhmolaisilla oli siten kaksi paimenta, joiden keskenään ristiriitaiset näkemykset tulevasta reitistä estivät hätiköidyn etenemisen ja kannustivat jokaista pohtimaan tulevaa ratkaisua.

"Asiaan liittyvä YVA-prosessia on käyty Posiva Oy:n toimesta v. 1997 alkaen. Menettelyn aikana Posiva Oy on toiminut tutkijana, keskusteluiden välittäjänä, ydinjätteen markkinoijana ja yksipuolisesti korostavanut ydinjätehankkeen myönteisiä vaikutuksia paikkakunnalle. Päämääränsä edistämiseksi Posiva Oy on Kuhmossa sponsoroinut kulttuuria ja urheilua, useiden yhdistysten toimintaa ja kokouksia, kuljettanut kuntalaisia yleensä ja tiettyjä avainryhmiä erityisesti ydinvoimaloihin niin että matkat, yöpymiset ja ateriat ovat olleet osallistujille puoli-ilmaisia. Yleisen moraalitajun mukaan kyse on perinteisestä lahjonnasta. Posiva Oy:n koteihin jakamat ja valtakunnan lehdissä julkaistut esitteet ja mainokset ovat milloin ylikorostaneet ydinjätehankkeen luontoystävällisyyttä, milloin suorastaan rasistisesti leimanneet ydinjätekritikot täydellisiksi tomppeleiksi niin sanotun huumorin varjolla." (Romuvaara-liike 1998c.)

"Posivan vetämän YVA-keskustelu oli myönteistä siltä osin, että se järjestettiin. Mutta siinä oli paljolti näennäisdemokraattisia piirteitä. Tutkimuspaikkakunnilla koteihin jaetut yva-tiedotteet olivat kuin luomutuotemainoksia, palautelomakkeessa Posivalle myönteiset kohdat olivat valmiina rastitettaviksi, eriäville mielipiteille oli varattu pari riviä. Koko ajan korostettiin, että nyt ei ole kysymys siitä halutaanko ydinjäte vai ei, vaan tutkitaan ydinjätelaitoksen ympäristövaikutuksia. Ja millaisia vaikutuksia? Pääpainokeskusteluissa oli tekniikalla ja taloudella." (Romuvaara-liike 1998d.)

Kuhmon kohdalta ydinjätekiista raukesi toukokuussa 1999, kun Posiva jätti valtioneuvostolle loppusijoituslaitosta koskevan periaatepäätöshakemuksen. Yhtiö haki periaatepäätöstä vain Eurajoen Olkiluotoon. Ratkaisu vaikutti voimakkaasti YVA-selostuksesta annettujen mielipiteiden määrään. Kun kuhmolaiset yksityishenkilöt ja yhteisöt antoivat YVA-ohjelmasta keväällä 1998 yhteensä 68 mielipidettä, niin Romuvaara-liike oli ainoa kuhmolainen taho, joka antoi kirjallisen mielipiteen Posivan YVA-selostuksesta syksyllä 1999. Mielipiteessään liike kritisoi itse menettelyä asiantuntemuksen yksipuolisuudesta, yhteysviranomaisen passiivisuudesta ja manipuloinnin sallimisesta.

"Se, että Posiva järjesti tutkimuspaikkakunnilla keskustelutilaisuuksia, oli myönteistä, mutta se, että näistä tilaisuuksista puuttui kriittinen asiantuntijapuoli, teki niistä hyvin yksipuolisia. () Yleensäkin käyty yva-keskustelu osoitti, että ristiriitaisen valtakunnallisen hankkeen esiarvioinnissa tarvitaan valvovan viranomaisen aktiivista ja puolueetonta läsnäoloa. () Posivan vetämä hanke sisälsi aivan liikaa mainontaa, markkinointia ja houkuttelevaa manipulointia." (Romuvaara-liike 1999.)

Yhteenveto

Kuhmossa YVA alkoi tilanteessa, jossa ydinjätteiden paikallisesta hyväksynnästä oli kamppailtu jo kymmenen vuotta. Kansalaisaktivismi oli kanavoitunut voimakkaaksi liikkeeksi, jolla oli oma melko vakiintunut toimintakulttuuri. Myös TVO/Posiva oli lähestynyt keskeisiksi katsomiaan sidosryhmiä. Ydinjäteasenteiden muokkaaminen oli siis jo täydessä vauhdissa, kun YVA avasi uuden kanavan hankkeesta vastaavan ja kuntalaisten välille.

Romuvaara-liikkeen suhtautuminen Posivan ydinjätteen loppusijoituslaitosta koskevaan YVA-menettelyyn oli aluksi odottava. Menettelyltä odotettiin ennen kaikkea kriittisten asiantuntijoiden näkemyksiä hankkeesta. Kuitenkin jo hyvin varhaisessa vaiheessa keväällä 1997 suhtautuminen muuttui selvästi. Syynä olivat mm. Posivan mainoksenomaiset tiedotteet. YVA näyttäytyikin vastustajille Posivan tiedotuskampanjana, joka uhkasi jyrätä kansalaisliikkeen näkökulman alle. Närkästyistä herätti myös viranomaisten passiivisuus ja kyvyttömyys "kontrolloida" Posivan toimintaa. Viralliseksi koetun menettelyn nähtiin suosivan hankkeesta vastaavaa. Romuvaara-liike kritisoikin useaan otteeseen Posivan dominoivaa roolia YVA:ssa.

Romuvaara-liike ei kriittisyydestään huolimatta kuitenkaan ryhtynyt boikotoimaan menettelyä. Päinvastoin liike kannusti kuhmolaisia ja kainuulaisia osallistumaan tilaisuuksiin ja vastailemaan kyselyihin. Liike pyrki siis mobilisoimaan vastustajat liikkeelle ja siten osoittamaan konkreettisesti kuhmolaisten vastustuksen hankkeelle. YVA-menettely toimi eräänlaisena varaventiilinä.

Romuvaara-liikkeen reaktiot YVAan osoittavat, kuinka kansalaisliikekin säätelee osallistumista menettelyyn. Alkuvaiheessa liike korosti pelkästään osallistumisen merkitystä, mutta myöhemmin liike esitti myös suoria toiveita siitä, mihin osallistumisessa tulisi sisällöllisesti keskittyä. Mobilisoinnilla liike pyrki murtaamaan hankkeesta vastaavan dominoivan roolin menettelyssä. YVA-menettely merkitsi Romuvaara-liikkeelle ennen kaikkea kilpailua julkisuudesta, mikä osaltaan muokkasi liikkeen poliittista tyyliä julkisuushakuisemmaksi.

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus:

Hokkanen, Pekka (1998): Ydinjätteiden loppusijoituksen YVA-menettelyn kuulemisajan yleisötilaisuudet. Tampereen yliopisto. Poliittikan tutkimuksen laitos. Työraportti 2/1998. JYT-2001 tutkimuksia. Tampere.

Hokkanen, Pekka & Kojo, Matti (1998): Ydinjätteiden loppusijoituksen YVA-ohjelman laadintavaiheen yleisötilaisuudet osallistumisen näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Poliittikan tutkimuksen laitos. Työraportti 1/1998. JYT-2001 tutkimuksia. Tampere.

Kojo, Matti & Suominen, Petteri (1999): Ydinjätekamppailu Kuhmossa: Romuvaara-liike poliittisen tyylin näkökulmasta. Käsikirjoitus. Lappalainen, Pertti (toim.), Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta. Tampereen yliopisto. Poliittikan tutkimuksen laitos. Julkaisuja 11/1999. Tampere. s. 87-122.

Leskinen, Antti, Paldanius, Jari & Turunen, Juha-Pekka (1997): Vuorovaikutus käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksen ympäristövaikutusten arvioinnissa. Arviointiohjelman laadintavaiheen yleisötilaisuudet. Työraportti 97-67. Posiva Oy. Helsinki.

Lidskog, Rolf (1998): Bortom tid och rum? Svensk kärnavfallspolitik i historisk belysning. Teoksessa Lidskog, Rolf (red.) Kommunen och kärnavfall. Svensk kärnavfallspolitik på 1990-talet. Carlsson. Stockholm. s. 15-68.

Litmanen, Tapio (1994): Kallion uumenissa, satojen metrien syvyydessä. Paikalliset ydinjätekonfliktit Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Sosiologian lisensiaattityö.

Pasanen, Tiina (1998): Kuntalaispalaute käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksen ympäristövaikutusten arvioinnissa. Kirjallinen palaute, pienryhmät ja lehtikirjoittelu. Työraportti 98-64. Posiva Oy. Helsinki.

Rosenberg, Thomas (1999a): Turhauttavaa teatteria - loppusijoitusYVA Loviisa-liikkeen näkökulmasta. Käsikirjoitus artikkeliteokseen Litmanen, Tapio, Hokkanen, Pekka & Kojo, Matti (toim.) (1999), Ydinjäte käsissämme. Suomen ydinjätehuolto ja suomalainen yhteiskunta. SoPhi. Jyväskylä.

Rosenberg, Thomas (1999b): "Med Svartepetter på hand - eller ett äss?" Finlands Natur 1/1999. s. 18-19.

Siisiäinen, Martti (1998): Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.), Uudet ja vanhat liikkeet. Vastapaino. Tampere. s. 219-243.

Suominen, Petteri (1998): Myrkyt vai marjat? Ydinjäte ja sitä vastustavien kansalaisliikkeiden toiminta ja vaikutus. Tampereen yliopisto. Poliittikan tutkimuksen laitos. Julkaisuja 6/1998. JYT2001-tutkimuksia. Tampere.

Muut:

Alanko, Anja, Pulkkinen, Jussi & Mentula, Unto (1998): "Kuhmo vastustaa ydinjätteitä". Kuhmolaisten valtuutettujen Anja Alangon, Jussi Pulkkinen ja Unto Mentulan mielipidekirjoitus Helsingin Sanomissa 21.1.1998.

KTM (1999): Romuvaara-liikkeen Tuki ry:n avustuspäätös vuodelle 1999. Kauppa- ja teollisuusministeriö 30.4.1999. Dnro 13/815/99.

Posiva (1997a): Posivan YVA-tiedote 1/97. Kuhmossa joka talouteen jaettu Posiva Oy:n tiedote.

Posiva (1997b): Posiva tutkii. Posiva Oy:n tiedotuslehti 1/97. Jaettu liitteenä paikallislehti Kuhmolaisessa.

Posiva (1998): Käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitos. Ympäristövaikutusten arviointiohjelma. Posiva Oy. Helsinki.

Romuvaara-liike (1997a): Romuvaara-liikkeen toimintasuunnitelma. Maaliskuu 1997.

Romuvaara-liike (1997b): Aloite ydinenergian ottamiseksi uudelleen tarkasteltavaksi. Romuvaara-liikkeen eduskuntaryhmille suuntaaman aloitteen luonnos 12.5.1997.

Romuvaara-liike (1997c): Romuvaaran uutisia 2/97. Romuvaara-liikkeen jäsenkirje toukokuussa 1997.

Romuvaara-liike (1997d): Romuvaaran uutisia lokakuu 1997. Romuvaara-liikkeen jäsentiedote.

Romuvaara-liike (1998a): Kantelu Posiva Oy:n toiminnasta ja YVA-ohjelman laadinnasta Kuhmossa. Romuvaara-liikkeen kirje eduskunnan oikeusasiamiehelle 8.4.1998.

Romuvaara-liike (1998b): "Nyt on aika kritikoida Posivan YVA-ohjelmaa." Mentula, Unto & Pulkkinen, Tuomo. Romuvaara-liike. Mieli-pidekirjoitus Kainuun Sanomissa 26.3.1998.

Romuvaara-liike (1998c): Avustushakemus ydinjätekeskustelun tasapuolisuuden turvaamiseksi. Romuvaara-liikkeen hakemus KTM:n energiaosastolle 1998.

Romuvaara-liike (1998d): Romuvaara-liikkeen puheenjohtajan U. Mentulan puheenvuoro OtaEco-seminaarissa 25.11.1998.

Romuvaara-liike (1999): Romuvaara-liikkeen tuki ry:n mielipide Posivan YVA-selostuksesta 9.8.1999.

Liite 2. YVA-julkaisuja vuosilta 1996 - 1999

Suomen ympäristökeskus
Marjaleena Kosola
Simo Riikonen
11.11.1999

Ympäristöministeriön, Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ja alueellisten ympäristökeskusten julkaisut on poimittu SYKE:n kirjaston KIRJAT-tietokannasta ja muut viitteet yliopistokirjastojen LINDA-yhteisluettelosta. Luettelo ei sisällä varsinaisia YVA-arviointiselostuksia.

Vuosi 1999

Hildén, Mikael. Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi : pohjoismaainen seminaari, Oslo 4.3.1999 : matkakertomus / Mikael Hilden, 1999. Asiasanat suunnitelmat; ohjelmat; ympäristövaikutusten arviointi; Matkakertomukset 1999.

YVA-lain ja -asetuksen muutokset voimaan 1.4.1999 : YVA - ympäristövaikutusten arviointimenettely - Helsinki : Ympäristöministeriö, 1999. - 19 s. Asiasanat: lait; ympäristölainsäädäntö; ympäristövaikutusten arviointi; muutos.

Brandel, Magnus 1999. Värdering och konfliktbedömning i väg-MKB.- Stockholm : Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, 1999. - 39 s., kuv., taul. IVL rapport / Institutet för vatten- och luftvårdsforskning. B ; 1313. Asiasanat: tiet; tienrakennus; suunnittelu; ympäristövaikutusten arviointi; ympäristövaikutukset; ympäristö; arvottaminen; konfliktit; ristiriidat.

Yleiskaavamääräysten käyttö haitallisten ympäristövaikutusten estämiseen - Helsinki : Ympäristöministeriö, 1999. - 34 s., kuv., taul. Ympäristöministeriön moniste ; 48. Asiasanat: kaavoitus; yleiskaavoitus; ympäristövaikutusten arviointi; ympäristövaikutukset; ympäristönsuojelu.

Sedimenttiselvitys Kymppivoima Oy:n Elimäen voimalaitoshankkeen ympäristövaikutusten arviointiin liittyen / Olli Malve, Simo Salo, Jouni Lehtoranta ja Matti Verta - Helsinki : Suomen ympäristökeskus, 1999. - 34 s., kuv., taul. Suomen ympäristökeskuksen moniste ; 143. Asiasanat: ruoppaus; ympäristövaikutusten arviointi; joet; sedimentit; kiintoaine; kulkeutuminen; dioksiinit; Kymijoki.

Kokemuksia ja suosituksia ohjelmien ja suunnitelmien ympäristövaikutusten arvioinnista : Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan ohjelma-yva-jaoston loppuraportti / Eija Lehtonen (toim.) - Helsinki : Uudenmaan ympäristökeskus, 1999. - 32 s., kuv. Monisteita / Uudenmaan ympäristökeskus ; 45. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; suunnitelmat; ohjelmat; strategiansuunnittelu.

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta, 1999. Asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä, 1999.

Guidelines for the environmental assessment of plans, programmes and policies in Finland - Helsinki : Ministry of the Environment, 1999. - 40 s., kuv., taul. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; ohjelmat; suunnitelmat; strategia; politiikka; ohjeet.

Alueellisten kehittämisohjelmien ympäristövaikutusten arviointi - Helsinki : Ympäristöministeriö, 1999. - 72 s., kuv., taul. Asiasanat: alueohjelmat; aluekehitys; aluepolitiikka; ympäristövaikutusten arviointi; politiikka; ohjelmat.

När du vill påverka : delta i planeringen av din livsmiljö / Antti Leskinen, Jari Paldanius, Katri Tulkki - Helsingfors : Miljöministeriet, 1999. - 145 s., kuv. Asiasanat: suunnittelu; ympäristö; ympäristövaikutusten arviointi; kaavoitus; luvat; vaikuttaminen; osallistuminen; vuorovaikutus; kansalaiset; oppaat; käsikirjat.

Vuorovaikutuksen jäsentäminen ympäristövaikutusten arvioinnissa : opas hankkeesta vastaaville, suunnittelijoille ja yhteysviranomaisille / Risto Haverinen - Helsinki : Suomen ympäristökeskus, 1999. - 52 s., kuv., taul. Ympäristöopas ; 64, Teema: Ympäristöpolitiikka ympäristövaikutusten arviointi; suunnittelu; osallistuminen; vuorovaikutus; oppaat.

Katse tulevaisuuteen : vaikutusten arviointi uudella vuosisadalla. Kansainvälisten vaikutusten arviointijärjestön vuosikokous (IAIA), Glasgow 15.-19.6.1999 : matkakertomus / Eeva Furman, Panu Kontio, Helena Valve, 1999. Asiasanat: vaikutukset; arviointi; ympäristövaikutusten arviointi; matkakertomukset

Maanalaiset pysäköintitilat kaupunkien keskustoissa: vaikutusten arviointi / Rönkä, Kimmo; Rintamäki, Heimo; Vehmas, Juha - Helsinki : Liikenneministeriö, Ympäristöministeriö, Suomen kuntaliitto, TEKES, 1999. - 121 s., liitt. Lyyli-raporttisarja 7.

Grenseoverskridende miljøvirkninger i lys av Espoo-konvensjonen - København : Nordisk Ministerråd, 1999. - 115 s., taul. TemaNord ; 1999, 520; ISBN 92-893-0304-2; Espoo-sopimus; Pohjoismaat; YVA; ympäristövaikutukset; arviointi; sopimukset

Tiehankkeiden ja tienpidon toimien ympäristövaikutusten selvittäminen - Helsinki : Tielaitos, Tiehallinto, 1999. - 20 s., liitel., taul. Julkaisu / Tielaitos ; 1999, TIEL 2150009. ISBN 951-726-510-7. Asiasanat: ympäristövaikutukset; tiet; tienrakennus; tienpito

Tiehankkeiden ja tienpidon toimien ympäristövaikutusten selvittäminen, opaskortit - Helsinki : Tielaitos, 1999.

Kaupan suuryksiköiden vaikutukset : vaikutuskokonaisuuden määrittely ja hypermarketteihin liittyvien vaikutusten arviointimenetelmät / Koski, Kimmo - Espoo : Valtion teknillinen tutkimuslaitos (VTT), 1999. - 180 s., kuv., taul., liitt. Tiedotteita/VTT ; 1977 ISBN 951-38-5471-x. Asiasanat: marketit; vähittäiskauppa; arviointi; menetelmät; taloudelliset analyysit; kunnat; asukkaat; yhtuöt; kauppakeskukset; tavaratalot

Bedömning av miljökonsekvenserna av regionala utvecklingsprogram - Helsingfors : Miljöministeriet & Inrikesministeriet, 1999. - 72 s., kuv. ISBN 952-11-0522-4. Asiasanat: aluekehitysohjelmat; alueelliset kehittämisohjelmat; aluepolitiikka; rakennepolitiikka; Euroopan unioni; EU; ympäristövaikutusten arviointi; YVA

Asiantuntijaseminaarit käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitoksen ympäristövaikutusten arvioinnista / Kivinen, Kimmo; Turunen, Juha-Pekka - Helsinki : Posiva Oy, 1999. - 40 s. Asiasanat: ympäristövaikutukset; Kuhmo; Kainuu; Romuvaa-ra; ydinvoimalat; säteily; ydinpolttoaine

Energiakatsaus 3/99 Energia, alkuvuosi 1999. Käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitos ja YVA/ Turunen, Taisto (päätoim.) - Helsinki : Kauppa- ja teollisuusministeriö, energiaosasto, 1999. - 40 s. energia

Kansallisen metsäohjelman ympäristövaikutusten arviointi; Loppuraportti 17.9.1999 / Hildén, Mikael; Kuuluvainen, Jari; Ollikainen, Markku [et al.] - Helsinki : Maa- ja metsätalousministeriö, 1999. - 76 S., taul., liitt. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; YVA; kansallinen metsäohjelma; metsätalous; luonnon monimuotoisuus; investoinnit; metsätalous; metsäluonnon suojelu

Kansallisen metsäohjelman ympäristövaikutukset; Metsäohjelman YVA-työryhmän lausunto, Helsinki 1999 - Helsinki : Maa- ja metsätalousministeriö, 1999. - 16 s., liitt. Kansallinen metsäohjelma; YVA; ympäristövaikutusten arviointi; ympäristövaikutukset

Environmental assessment in public promotion of exports and investments to developing countries / Tallskog, Lasse; Kontio, Panu; Leskinen, Antti - Helsinki : Suomen ympäristökeskus, 1999. - 72 s., taul. Suomen ympäristö; 323, Ympäristöpolitiikka ISBN 952-11-0515-1. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; YVA; ympäristövaikutus; rahoituslaitos; julkinen viennin ja investointien edistäminen

Vuosi 1998

Hildén, Mikael, Tahvonen, Olli, Valsta, Lauri, Ostamo, Eira, Niininen, Iiris, Leppänen, Jussi ja Herkiä, Liisa .1998. Natura 2000 -verkoston vaikutusten arviointi. Helsinki : Suomen ympäristökeskus. 90 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 201.

Koivujärvi, Susanna, Kantola, Ismo ja Mäkinen, Päivi .1998. Sosiaalisten vaikutusten arviointi energia-alan hankkeissa. Vantaa : Imatran voima. 114, [34] s. : kuv. ; 30 cm. Tutkimusraportteja/ IVO-yhtiöt, ISSN 1238-6006 ; 1998, 3. Summary: Social impact assessment in energy projects ISBN: 951-591-061-7. Raportti: IVO-A-03/98. Asiasanat: voimalat, voimajohdot, ydinjätteet, ympäristövaikutukset, sosiaaliset vaikutukset, arviointi.

Leskinen, Antti, Paldanius, Jukka ja Tulkki, Katri .1998. Kun haluat vaikuttaa : osallistu elinympäristösi suunnitteluun. Helsinki : Ympäristöministeriö. 138 s., kuv., taul. Asiasanat: suunnittelu; ympäristö; ympäristövaikutusten arviointi; kaavoitus; luvat; vaikuttaminen; osallistuminen; vuorovaikutus; kansalaiset; oppaat; käsikirjat.

Ministry for Foreign Affairs .1998. Guidelines for programme design, monitoring and evaluation Helsinki : Ministry for Foreign Affairs. 79 s., kuv., taul., liitel. Asiasanat: kehitysyhteistyö; projektit; suunnittelu; seuranta; arviointi; ohjeet.

Ostamo, Eira ja Hildén, Mikael.1998. YVA-yhteysviranomaisten lausuntojen laatu : ympäristövaikutusten arviointimenettelyt 1994-1997. Helsinki : Ympäristöministeriö. 43 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 184. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; YVA-selostukset; ohjelmat; alueelliset ympäristökeskukset; viranomaiset; lausunnot; kehittäminen.

Pitkäjärvi, Jyrki ja Ruohonen-Lehto, Marja.1998. Geenitekniikalla muunnettujen organismien ympäristövaikutusten arviointi. Helsinki : Suomen ympäristökeskus. 46 s., kuv., taul. Ympäristöopas ; 44. Asiasanat: biotekniikka; geenitekniikka; mikro-organismit; ympäristövaikutukset; biologiset vaikutukset; ympäristövaikutusten arviointi; riskit; ohjeet; oppaat.

Suomalainen, Marja-Liisa. 1998. Ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen geenitekniikkalain valmisteluprosessissa. Helsinki, Suomen ympäristökeskus. Suomen ympäristökeskuksen moniste 130. 63 s., kuv., taul. Asiasanat: biotekniikka; geenitekniikka; geenitekniikkalaki; lainsäädäntö; lainvalmistelu; ympäristö.

Valli, Raisa.1998. (Ympäristö)vaikutusten arviointi liikennepoliittisessa suunnittelussa. Helsinki:Yliopistopaino. 197 s. : kuv. ; 25 cm. Väitösk. Helsingin yliopisto. Nimiösivulla myös: Helsingin yliopisto, limnologian ja ympäristönsuojelun laitos. Abstract (Environmental) assessment in the transport policy planning. ISBN: 952-90-9709-3 (nid.).

Ympäristöministeriö.1998. Kun haluat vaikuttaa : osallistu elinympäristösi suunnitteluun. Helsinki : Ympäristöministeriö. 2 s., kuv. Asiasanat: suunnittelu; ympäristö; ympäristövaikutusten arviointi; kaavoitus; luvat; vaikuttaminen; osallistuminen; vuorovaikutus; kansalaiset; esitteet.

Ympäristöministeriö.1998. Ympäristövaikutusten selvittäminen yleiskaavoituksessa. Helsinki: Ympäristöministeriö. 43 s., kuv., taul.Ympäristöopas ; 41. Asiasanat: kaavoitus; yleiskaavoitus; maankäytön suunnittelu; ympäristövaikutusten arviointi; oppaat.

Ympäristöministeriö. 1998. YVA-lainsäädännön tarkistamistyöryhmän mietintö. Helsinki: Ympäristöministeriö.129 s., taul. Suomen ympäristö 240. Asiasanat: lait; ympäristölainsäädäntö; ympäristövaikutusten arviointi; YVA.

Ympäristöministeriö.1998. Ohjeet suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. Anvisningar om bedömning av miljökonsekvenserna av planer och program. Helsinki: Ympäristöministeriö. 37, 37 s., kuv., taul. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; ohjelmat; suunnitelmat; strategia; politiikka; ohjeet.

Ympäristöministeriö.1998. Ohjeet säädösehdotusten ympäristövaikutusten arvioinnista. Helsinki:Ympäristöministeriö. 26 s. Asiasanat:ympäristövaikutusten arviointi; lainsäädäntö; säädökset; strategia; politiikka; ohjeet.

Ympäristöministeriö.1998. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma : raportti ko-keiluhankkeista. Helsinki : Ympäristöministeriö. 39 s., kuv., taul. Ympäristöministe-riön moniste ; 29. Asiasanat: maankäytön suunnittelu; kaavoitus; rakennuslaki; osal-listuminen; vaikuttaminen; kansalaiset; ympäristövaikutusten arviointi.

Vuosi 1997

Airamo, Raimo ja Permanto, Timo. 1997. Yleiskaavoitus ja vaikutusten arviointi : esimerkkinä Lahden yleiskaavoitus 1946-1996. Helsinki : Ympäristöministeriö. 140 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 88. Asiasanat: kaavoitus; yleiskaavoitus; suunnitte-lu; yhdyskuntasuunnittelu; vaikutukset; arviointi; ympäristövaikutusten arviointi.

Furman, Eeva ja Hildén, Mikael. 1997. Guidelines for environmental impact as-sessment (EIA) in the Arctic : Arctic environmental protection strategy. Helsinki : Finnish Environment Institute.50 s., kuv. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; arktiset alueet; ohjeet; oppaat.

Harmaajärvi, Irmeli et al. 1997. Ydinjätehuollon ympäristövaikutusten arviointi ja sosiopoliittiset kysymykset. Espoo: Valtion teknillinen tutkimuskeskus, Libella painopalvelu. 15, [38] s. : kuv. ; 30 cm. VTT tiedotteita, ISSN 1235-0605 ; 1855. Abstract Environmental impact assessment and sociopolitical issues of nuclear waste mana-gement. ISBN: 951-38-5147-8 (nid.).

Hildén, Mikael, Ostamo, Eira, Rahikainen, Mika ja Päivärinne, Anna-Mari. 1997. Arviointiselostuksen laadunarviointi. Helsinki : Suomen ympäristökeskus. 45 s., kuv., taul. Ympäristöopas ; 33. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; YVA-selostuk-set; laatu; arviointi; laadunvalvonta.

Hyvärinen, Marketta. 1997. Ympäristövaikutusten arvioinnin kehittäminen metsätalouteen liittyvässä suunnittelussa : esimerkisuunnitelmien tarkastelu. Oulu : Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. 56 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 159. Asiasanat: metsätalous; luonnonvarat; ympäristövaikutusten arviointi; suunnitel-mat; ohjelmat; osallistuminen.

Juslén, Jyri. 1997. Ohjelmien ja suunnitelmien ympäristövaikutusten arviointi. Helsinki : Stakes. 53, [7] s. : kuv. ; 30 cm. Aiheita / Stakes, ISSN 1236-9845 ; 1997, 42. ISBN: 951-33-0458-2 (nid.). Asiasanat: ympäristösuunnittelu, vaikutukset, arviointi, sosiaaliset vaikutukset.

Karvinen, Päivi. 1997. Kansalaisten kokemuksia YVA-menettelyyn osallistumi-sesta. Helsinki :Ympäristöministeriö. 71 s., kuv. Suomen ympäristö ; 138. Asiasanat: suunnittelu; päätöksenteko; osallistuminen; vaikuttaminen; kansalaiset; ympäris-tövaikutusten arviointi.

Kokko, Kai. 1997. Ympäristövaikutusten selvittäminen seutu- ja yleiskaavoi-tuksessa : oikeudellisesta näkökulmasta. Helsinki : Ympäristöministeriö. 125 s., kuv. Suomen ympäristö ; 155. Asiasanat: kaavoitus; yleiskaavoitus; seutukaavoitus; maan-käyttö; ympäristövaikutusten arviointi; oikeus; ympäristöoikeus; lainsäädäntö; ympäristölainsäädäntö; rakennuslainsäädäntö.

Kontio, Panu (toim.). 1997. Ympäristövaikutusten arvioinnin neuvottelupäivät 22.-23.10.1996. Helsinki : Suomen ympäristökeskus. 33 s. Suomen ympäristökeskuksen moniste ; 88. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; kehittäminen; kokoukset.

Kontio, Panu ja Manner, Anna-Leena (toim.). 1997. Ympäristövaikutusten ar-vioinnin sosiaalinen ulottuvuus : sosiaali- ja terveysministeriön, ympäristöminis-teriön, STAKESin ja SYKEN yhteisseminaari 10.6.1996. Helsinki : Suomen ympäris-tökeskus. 1997. 35 s., kuv., taul. Suomen ympäristökeskuksen moniste ; 63. Asiasa-nat: ympäristövaikutusten arviointi; sosiaaliset vaikutukset; yhteiskunnalliset vai-kutukset; kokoukset.

Kosola, Marjaleena ja Valve, Helena (toim.). 1997. Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi : seminaari Tuusulassa 3.-4.6.1997. Helsinki : Suomen ympäristökeskus. 92 s., kuv., taul. Suomen ympäristökeskuksen moniste ; 100. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; ohjelmat; suunnitelmat; strategia; kokoukset.

Lounais-Suomen ympäristökeskus. 1997. Kokemäenjoen keskiosan ja Loimijoen alaosan tulvasuojelu : ympäristövaikutusten arviointiohjelma. Turku : Lounais-Suomen ympäristökeskus. 46 s., kuv., kartt., taul. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen moniste ; 1997, 8. Asiasanat: joet; tulvat; tulvasuojelu; vesirakennus; ympäristövaikutusten arviointi; ohjelmat; Kokemäenjoki; Loimijoki.

Marjanen, Pauli. 1997. Tavoite 2 -ohjelman ympäristövaikutusten arviointi - yhdyskuntarakenne- ja ympäristövaikutusten arviointi Satakunnan 2-ohjelman toteuttamisen yhteydessä. Helsinki : Sisäasiainministeriö. 2, [25] s. : kuv., kartt. ; 30 cm. Aluekehitysosaston julkaisu / Sisäasiainministeriö, ISSN 1238-1217 ; 1997, 7. Summa-ry. ISBN: 951-734-141-5 (nid.).

Outila, Tarja. 1997. Keivitsan kaivoshanke : kaavoitusjärjestelmät ja luonnonsuojelu. Helsinki : Ympäristöministeriö. 101 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 42. Asiasanat: luonnonsuojelu; ympäristönsuojelu; ympäristövaikutukset; ympäristövaikutusten arviointi; kaivokset; kaavoitus; Lappi.

Peuhkuri, Timo. 1997. Ympäristövaikutusten arviointi energia-alan ohjelmavalmistelussa : tapaustutkimus hallituksen energiansäästöohjelman valmisteluprosessista. Helsinki : Suomen ympäristökeskus. 87 s., kuv. Suomen ympäristö ; 126. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; energia-ala; energiapolitiikka; energiantuotanto; ohjelmat; suunnitelmat.

Rinttilä, Raija et al. 1997. Turvetuotannon ympäristövaikutusten arviointi : ohje turvetuotannon luontovaikutusten sekä pöly- ja meluhaitan arvioinnista. Jyväskylä : Turveteollisuusliitto, Saarijärven offset. 116 s. : kuv. ; 25 cm. ISBN: 951-95397-5-1. Asiasanat: turveteollisuus, ympäristövaikutukset.

Saarikoski, Heli. 1997. Ympäristövaikutusten arviointi jätehuollon strategisessa suunnittelussa. Helsinki : Suomen ympäristökeskus. 68 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 164. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; jätehuolto; strategia; suunnittelu.

Saarikoski, Heli. 1997. Jätehuollon kehittämisvaihtoehtojen ympäristövaikutukset Pirkanmaalla. Hämeenlinna : Hämeen ympäristökeskus. 75 s., kuv., taul. Alueelliset ympäristöjulkaisut ; 37. Asiasanat: jätehuolto; kehittäminen; suunnittelu; strategia; ympäristövaikutusten arviointi; Pirkanmaa.

Salo, Hannu et al. 1997. Jyväskylän suurajot : ympäristövaikutusten arviointi. Jyväskylä : Jyväskylän yliopisto, Jyväskylän yliopistopaino. 55, [13] s. : kuv. ; 25 cm. Ympäristöntutkimuskeskuksen tiedonantoja, ISSN 0781-8793 n:o 149. Abstract Environmental impact assessment of the Neste 1000 Lakes Rally, Finland in 1996. ISBN: 951-39-0009-6 (nid.).

Seppälä, Jyri ja Jouttijärvi, Timo (toim.) 1997. Metsäteollisuus ja ympäristö. Helsinki : Suomen ympäristökeskus. 128 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 89. Asiasanat: metsäteollisuus; massa- ja paperiteollisuus; tuotanto; luonnonvarat; ympäristö; kuormitus; päästöt; ympäristövaikutusten arviointi; ympäristövaikutukset; analyysi; elinkaari; ympäristönsuojelu.

Tallskog, Lasse (toim.). 1997. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi : neuvottelupäivät Kuopiossa, Oulussa ja Hämeenlinnassa keväällä 1997. Helsinki : Suomen ympäristökeskus, 1997. - 56 s., kuv. Suomen ympäristökeskuksen moniste ; 103. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; sosiaaliset vaikutukset; terveysvaikutukset; kokoukset.

Tielaitos. 1997. Selvitys Iin osayleiskaavoituksen ja vt:n 4 yleisuunnittelun yhteensovittamisesta / Tie- ja liikenneolojen suunnittelu. Helsinki : Tielaitos ; Ympäristöministeriö. Tielaitoksen selvityksiä, ISSN 0788-3722; 27/1997. ISBN 951-726-

355-4. Asiasanat: kaavoitus; yleissuunnittelu; osallistuminen; suunnitteluprosessi; ympäristö; ympäristövaikutusten arviointi.

Tielaitos. 1997. Tiehankkeiden ympäristövaikutusten arviointi : ohje suunnittelijoille / Tie- ja liikennetekniikka. Helsinki : Tielaitos. ISBN 951-726-329-5. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; tiehankkeet; suunnittelu; ohjeet.

Tielaitos. 1997. Ympäristöseurannat Uudenmaan tiepiirissä / Uudenmaan tiepiiri. Helsinki : Tielaitos. Asiasanat: ympäristö; ympäristövaikutusten arviointi; hankkeet; seuranta; Uudenmaan tiepiiri.

Tielaitos. 1997. Maankäytön muutokset tien lähialueilla. Helsinki : Tielaitos. 140 s., kuv., taul. Tielaitoksen sisäisiä julkaisuja 14/1977. Asiasanat: tiet; liikenneväylät; liikennesuunnittelu; maankäyttö; maankäytön suunnittelu; kaavoitus.

Törrö, Heli. 1997. Strategisen tason ympäristövaikutusten arviointi alueiden kehittämisessä : esimerkkinä Pohjois-Pohjanmaa. Strategic environmental assessment in regional development. Oulu : Oulun yliopisto. 64, [173] s. : kuv. ; 30 cm. Sarja A. ISBN: 951-42-4692-6 (nid.).

Vuosi 1996

Harmaajärvi, Irmeli ja Hirvonen, Jukka. 1996. Tiehankkeiden sosioekonomisten vaikutusten arviointi. Tielaitoksen sisäisiä julkaisuja; 3/1996. Helsinki: Tielaitos. Asiasanat: tiehankkeet; yhdyskuntasuunnittelu; hyvinvointi; ympäristövaikutusten arviointi.

Kauppa- ja teollisuusministeriö. 1996. Selvitys ydinenergiain ja yva-lain soveltamisesta eräisiin ydinlaitoshankkeisiin. Helsinki. 30 s. Monisteita / Kauppa- ja teollisuusministeriö. Energiaosasto ; 1996, 10. Asiasanat: ydinenergia; ydinvoimalat; ympäristövaikutusten arviointi; lait; lainsäädäntö; ympäristölainsäädäntö.

Kojola, Johanna. 1996. Sosiaalisten vaikutusten arviointi : ohjeita YVA-konsulteille ja hankkeista vastaaville. Turku : Lounais-Suomen ympäristökeskus, 1996. 17 s. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen monistesarja ; 1996, 11. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; sosiaaliset vaikutukset; arviointi; haastattelututkimus; kyselytutkimus.

Leskinen, Anne ja Roppola, Leena. 1996. Pyhäjoki, Tervo : maankäytön ympäristövaikutusten arviointi. Helsinki : Ympäristöministeriö. 42 s., kuv., taul. Alueelliset ympäristöjulkaisut ; 6. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; maankäyttö; suunnittelu; kaavoitus; mallit; kansalaiset; osallistuminen; ympäristön tila.

Liikenneministeriö. 1996. Pohjolan kolmion ympäristövaikutusten arviointi. Liikenneministeriön julkaisuja, 1996, L4. 55, [17] s. : kuv., kartt. ; 30 cm. Laatinut liikenneministeriön asettama työryhmä. Abstract Environmental assessment of the Nordic Triangle. Referat Miljökonsekvensbedömning av den nordiska triangeln. Helsinki 1996, Edita. ISBN: 951-723-062-1 (nid.).

Liikenneministeriö. 1996. Toimenpideohjelma liikenteen ympäristöhaittojen vähentämiseksi : seuranta. Helsinki : Liikenneministeriö, 1996. - 42 s., kuv., taul., liitel. Liikenneministeriön julkaisuja ; 1996, 5. Asiasanat: päästöt; liikenne; ympäristönsuojelu; ympäristön tila; seuranta; kestävä kehitys; ympäristövaikutukset.

Outila, Tarja. 1996. Keivitsan kaivoshanke : kaavoitusjärjestelmät ja luonnon-suojelu. Helsinki : Ympäristöministeriö, 1996. 101 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 42. Asiasanat: luonnon-suojelu; ympäristönsuojelu; ympäristövaikutukset; ympäristövaikutusten arviointi; kaivokset; kaavoitus; Lappi.

Paukkunen, Marika ja Vartia, Pauli. 1996. Selvitys ympäristövaikutusten arviointimenettelyn kokemuksista 1994-1995. Helsinki : Ympäristöministeriö, 1996. 43 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 52. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; ympäristölainsäädäntö; hallintomenettely.

Riihimäki, Juha, Yrjänä, Timo ja van der Meer, Olli. 1996. Lyhytaikaissäädön elinympäristövaikutusten arviointimenetelmät. Helsinki : Suomen ympäristökeskus. 84 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 4. Asiasanat: joet; vesistöjen säännöstely; vesivoimalat; elinympäristö; ympäristövaikutukset; ympäristövaikutusten arviointi.

Rissanen, Theodora. 1996. Ympäristövaikutusten arviointi : laki ja käytäntö Suomessa ja Euroopan saksankielisissä maissa. Espoo : Teknillinen korkeakoulu, 1996. 138, [46] s. : kuv. ; 30 cm. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja 24 / Teknillinen korkeakoulu. A, ISSN 0784-0403 Lisensiaatintyö/ Teknillinen korkeakoulu (Espoo), yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus, ISBN: 951-22-3152-2 (nid.).

Salonen, Leena ja Paukkunen, Marika (Edit.). 1996. Environmental impact assessment for better planning in Finland. Helsinki : Ministry of the Environment. 22 s., kuv. Asiasanat: esitteet; ympäristövaikutusten arviointi.

Sinisalmi, Tuomo (toim.), Forsius, John, Muotka, Jukka, Riihimäki, Juha, Soimakallio, Helena, Vehanen, Teppo ja Yrjänä, Timo. 1996. Vesivoimalaitosten lyhytaikaissäädön vaikutustutkimukset. Oulu : Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. 130 s., kuv., taul. Suomen ympäristö ; 66. Asiasanat: vesivoimalat; vesistöjen säännöstely; ympäristövaikutusten arviointi; ympäristövaikutukset; vesistövaikutukset; virkistyskäyttö; kalatalous; kasvillisuus; Oulujoki.

Tielaitos. 1996. Valtatien 1 kehittäminen välillä Lohja-Salo : ympäristövaikutusten arviointiselostus / Uudenmaan tiepiiri ; Turun tiepiiri. Helsinki. Asiasanat: tien suunnittelu; moottoritiet; ympäristövaikutusten arviointi.

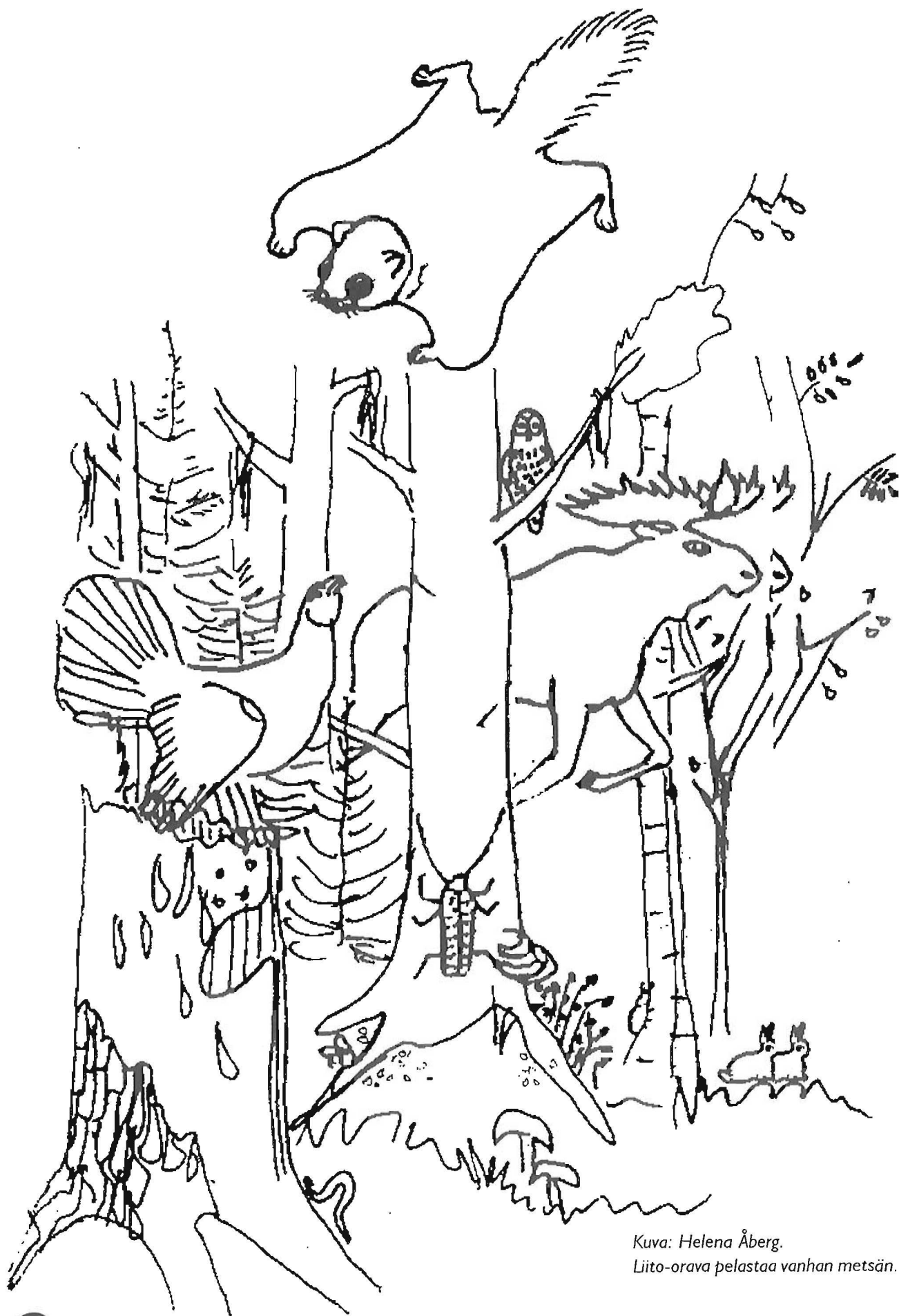
Tielaitos. 1996. Valtatien 7 parantaminen moottoritieksi välillä Harabacka (Porvoo)-Koskenkylä : ympäristövaikutusten arviointiselostus / Uudenmaan tiepiiri. Helsinki. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; moottoritiet; tien suunnittelu; uudenmaan tiepiiri.

Tielaitos. 1996. Ympäristövaikutusten arvioinnin soveltaminen tienpidon suunnitteluun / Kehittämiskeskus. Helsinki. Tielaitoksen sisäisiä julkaisuja; 41/1996. Asiasanat: tienpidon suunnittelu; ympäristö; ympäristövaikutusten arviointi.

Wilhelms, Martti. 1996. Ympäristövaikutusten arviointi säädösvalmistelussa: hallituksen lakiesitykset 1994. Helsinki : Suomen ympäristökeskus. 24 s. : kuv. ; 30 cm. Suomen ympäristökeskuksen moniste, ISSN 1455-0792 ; 34. Asiasanat: ympäristövaikutusten arviointi; lakiehdotukset; säädökset.

Kuvailulehti

Julkaisija	Suomen ympäristökeskus	Julkaisu-aika Maaliskuu 2000
Tekijä(t)	Marjaleena Kosola (toim.)	
Julkaisun nimi	YVA-yhteysviranomaisten neuvottelupäivät 1999, 1998 ja 1997. Neuvottelupäivien aineisto	
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut		
Tiivistelmä	Raporttiin on koottu vuosina 1999, 1998 ja 1997 pidetyillä YVA-yhteysviranomaisten neuvottelupäivillä käsitelty aineisto. Keskeisiä teemoja ovat olleet YVA-lainsäädännön kehitys sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla, YVA-asiakirjojen laadun arviointi, ohjelmien ja suunnitelmien ympäristövaikutusten arviointi sekä vuorovaikutuksen jäsentäminen ympäristövaikutusten arvioinnissa. Neuvottelupäivät on tarkoitettu pääsääntöisesti alueellisten ympäristökeskusten YVA-yhdyshenkilöille, ja ne järjestää ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus.	
Asiasanat	ympäristövaikutukset, arviointi, neuvottelupäivät	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Suomen ympäristökeskuksen moniste 182	
Julkaisun teema		
Projekti-hankkeen nimi ja projektin numero		
Rahoittaja/ toimeksiantaja		
Projektiryhmään kuuluvat organisaatiot		
	ISSN 1455-0792	ISBN 952-11-0709-X
	Sivuja 56	Kieli Suomi
	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta
Julkaisun myynti/ jakaja	Suomen ympäristökeskus, asiakaspalvelu, puh. (09) 40 300 0100, fax (09) 40 300 0190	
Julkaisun kustantaja	Suomen ympäristökeskus, PL 140, 00251 Helsinki	
Painopaikka ja -aika	Oy Edita Ab, Helsinki 2000	

Kuva: Helena Åberg.
Liito-orava pelastaa vanhan metsän.